

Het Bruuijsel

Vogelwacht Uden
Meer dan alleen vogels kijken

Eerdere uitgaven

Het Bruijsel

Door de Vogelwacht Uden uitgegeven clubblad 'Het Bruijsel'

Niets uit deze uitgaven mag, zonder schriftelijke toestemming van de rechthebbende (dit kunnen zijn de fotograaf, auteur, tekenaar, webdesigner en Vogelwacht Uden) op welke manier dan ook gekopieerd, verspreid of mogelijk anderszins anders gebruikt worden. Voor het verkrijgen van toestemming voor het gebruik van een van bovenstaand genoemde onderdelen kunt u met u aanvraag terecht bij info@vogelwachtuden.nl.

Tot 1989 bruuijsel 3 heette "het Bruijsel" "de Slechtvalk" met de aflevering 1 van 1990 is de naam gewijzigd.

Door het klikken op het plaatje van de jaargang die je wilt inzien wordt de jaargang geopend.

 info@vogelwachtuden.nl • www.vogelwachtuden.nl

Voorzitter

Jan-Willem Hermans
Broekmorgen 28
5401 PK Uden
 0413-269804
 jwhermans@kpnmail.nl

Redactieleden

Martien van Dooren
John Hermans
Jan-Willem Hermans
Dick Slaa
Mignon van den Wittenboer

Secretaris

José Escher
Kruisstraat 13
5388 CH Nistelrode
 0412-650180
 secretariaat@vogelwachtuden.nl

Correctie

Tineke Huijs
 tenphuijs@home.nl

Penningmeester

Anita van den Acker
Raam 523
5403 TM Uden
 0413-253151

Eindredactie, opmaak en kopij

Mignon van den Wittenboer
Stoppelveldseweg 1A
5473 RR Heeswijk-Dinther
 0413-785338
 bruujssel@vogelwachtuden.nl

Bestuursleden

Peter van de Braak
John Opdam
Mignon van den Wittenboer

Drukwerk, omslag en afwerking

Graphiset B.V. te Uden

Verspreiding

Lies Schoenmakers (coördinatie)
Dorien en Theo Versteegden e.v.a.

Bankrelatie

ABN-AMRO Uden
IBAN NL93ABNA0609968254

Clubgebouw

De Groenhoeve
Artillerieweg 3, Uden
(bij Kinderboerderij)
 0413-250047

'Het Bruujssel' verschijnt vier maal per jaar in een oplage van 300 exemplaren (incl. links)

We zien niet graag dat iemand gedeeltes van dit blad gebruikt voordat we daar toestemming voor hebben gegeven. Men dient dan wel Het Bruujssel als bron te vermelden. © Vogelwacht Uden e.o.

Inhoudsopgave

Van de redactie

Mignon van den Wittenboer **3**

Mededelingen bestuur

José Escher **4**

Bijzondere waarnemingen

Peter van de Braak **6**

Minder Merels bij tuinvogeltelling 2018

Arend Vermaat **7**

Onze Goudhaan van 2017

Jan-Willem Hermans **10**

Voor u gelezen

John Hermans **11**

Vogel in de Maashorst 'de Barmsijs'

Jan-Willem Hermans **16**

Japan 2018 Arenden en Kraanvogels

Marc Gottenbos **17**

Luider

Bart Gras **23**

Eidooier

Peter van de Braak **24**

Vijlenerbos Zuid-Limburg

John Hermans **26**

Kraaijenbergse Plassen

Jan-Willem Hermans **28**

Uitgelicht 'donkere ganzen'

Dick Slaa **29**

2018 Het jaar van de Huiszwaluw

Mignon van den Wittenboer **36**

Sluitingsdatum kopij voor het volgende Bruujssel is op 1 juni 2018!

Van de redactie

In 2018 vieren we het 35-jarig bestaan van Vogelwacht Uden. Als je kijkt in de oude Bruujsels, die allemaal op onze website te vinden zijn, zie je dat de publicaties van het clubblad teruggaan tot 1980. In die tijd was de Vogelwacht nog niet zelfstandig maar vormde een werkgroep binnen IVN-Uden. Op het moment dat het IVN-bestuur de vogelwerkgroep verzocht o.a. te stoppen met een eigen blad en kas ontstond binnen de vogelwerkgroep de discussie hoe dat nu verder moest. Begin januari 1983 werd een vergadering belegd en met negentien stemmen vóór, drie tegen en vier onthoudingen, is besloten om als zelfstandige Vogelwacht verder te gaan. Met een eigen clubblad en ik kan niet anders zeggen dat ik daar de vogelwachters van toen best dankbaar voor ben. De relatie met het IVN is anno 2018 overigens uitstekend te noemen, beide verenigingen hebben hun sterke kanten, weten elkaar goed te vinden en waar mogelijk aan te vullen.

In de beginjaren was de naam van het clubblad 'De Slechtvalk' welke in 1990 vervangen is door 'Het Bruujsel'. In de eerste uitgave van dat jaar is te lezen dat deze naam door Wim Jansen bedacht is, nadat eerst 't Schrijverke', 'de Weinddöpper' en 'de Braakbal' de mogelijke opties waren. 't Schrijverke' leek echter teveel op de naam van het blad van Vogelwacht Oss. Ook zag de redactie zich niet als een club die met alle 'weinden' mee wens te te waaien en ook 'de Braakbal' werd al snel weer in de vuilnisbak gedropt. Dus sindsdien krijgen de leden 'Het Bruujsel' in de bus.

Met het doorbladeren van die oude Bruujsels kom je tal van zaken tegen die je nu niet meer in het blad zult vinden. De nieuwe leden vermelden we uiteraard steeds in ons clubblad, in het verleden stond er echter ook een lijstje in van leden die hadden opgezegd en zelfs de leden die werden geroyeerd 'i.v.m. achterstallige betaling van de contributie' werden gewoon met naam en toenaam vermeld. Ook ontwikkelingen binnen de gezinnen van sommige vogelwachters werden toen nog in het blad genoemd, zoals de geboorte

van een dochter in het gezin van Jan-Willem en Gina Hermans. Diverse rubrieken keerden iedere uitgave terug: uiteraard de mededelingen van het bestuur, bijzondere waarnemingen en excursieverslagen maar ook een rubriek als 'Voor u gelezen was' al in de prille beginperiode in het ledenblad te vinden.

Dankzij de vele fanatieke fotografen binnen de Vogelwacht kan ik nu bij iedere uitgave beschikken over tal van foto's. Dat was in de beginjaren heel anders, geen foto's maar tekeningen werden bij de artikelen geplaatst zoals onderstaande Steenuil van Wim Jansen.

Hoewel niet de dikste uitgave die er ooit is gemaakt, zullen jullie ook in deze eerste uitgave van 2018 kunnen lezen wat er binnen de club speelt, waar leden mee bezig zijn en welke interessante gebieden tijdens Vogelwacht of individuele excursies werden bezocht. En heb je voor het volgende nummer zelf iets wat je graag met onze leden wilt delen: kopij is altijd welkom. Veel leesplezier!

Mignon van den Wittenboer

Mededelingen Bestuur

Beste Vogelwachters,

Na een fikse eindspurt van de winter is het nu dan eindelijk voorjaar. Buiten merk je het aan alles, de temperatuur is flink gestegen en de vogels laten nadrukkelijk van zich horen. Veel van onze leden zijn alweer met het inventariseren van broedvogels begonnen en afgelopen weekend werden boven Uden en omgeving veel overtrekkende Kraanvogels waargenomen. Dat laatste gebeurt wel vaker maar de grote aantallen maakten het toch wel bijzonder.

Kraanvogels boven Uden. 📷 Bart Gras

Goudhaantje van het jaar

Dit jaar bestaan we als vereniging 35 jaar. En dat was reden om een bijzonder **Goudhaantje** te kiezen. Tijdens de jaarvergadering werd Chris van Lieshout tot Goudhaantje benoemd. Zoals Jan-Willem bij de benoeming al zei: "Chris is zo iemand waarvan je denkt dat hij al lang een keer benoemd is tot goudhaantje". Maar dat bleek niet zo te zijn. Chris is mede-oprichter van de Vogelwacht en sinds zijn pensionering is hij op vele fronten opnieuw weer zeer actief voor onze vereniging. Hij is o.a. lid van de roofvogel-, de zwaluwen- en uilenwerkgroep en hij is de coördinator van het ErvenPlus project in de gemeente Uden. Daarnaast is Chris bij veel van onze activiteiten en is hij vaak als gids bij publieksactiviteiten aanwezig. En dan zijn dit nog niet eens al zijn activiteiten.

Hierna ontvingen we nog het bericht dat Chris ook door IVN Uden in het zonnetje is gezet. Daar is Chris benoemd tot **IVN-vrijwilliger van 2018**. Dat Chris een natuurmens in hart en nieren is behoeft geen betoog. Kortom dik verdiend!

Bestuur

Naast de benoeming van Goudhaantje van het jaar zijn tijdens de jaarvergadering de zittende bestuursleden **Peter van de Braak en John Opdam herkozen**.

Feestavond

Om het **35 jarig bestaan** van onze vereniging op gepaste wijze te vieren is er op **7 juli een feestavond** in de Groenhoeve. Hier kan iedereen onder het genot van een hapje en een drankje gezellig bij praten met andere leden. Dus noteer deze datum vast in je agenda.

Dialezingen

Op het moment dat ik dit stukje schrijf hebben we alweer twee drukbezochte **dialezingen publiek** gehad en twee **dialezingen voor en door leden**. In maart is er nog een laatste dialezing publiek en daarna starten we in het najaar weer met zowel de dialezingen publiek als de dialezingen voor en door leden.

Piepcursus

In maart begint Bart Gras weer met het geven van de piepcursus. Hier kun je alleen aan meedoen als je jezelf hebt aangemeld.

Helaas is de **cursus vol**, dus leden die deze cursus graag willen volgen en zich nog niet hebben aangemeld zullen tot volgend jaar moeten wachten.

Wandelingen

Op zondag 18 maart hadden we weer de eerste **publiekswandeling** van het jaar (lente in aantocht) en op 27 maart starten we met de eerste van drie **avondwandelingen**. De zondagse **Maashorstwandeling** voor leden staat ook dit jaar weer elke maand gewoon op de agenda.

Excursies

De (halve)dag **excursies** zijn een maandelijks terugkerende activiteit en de eerste excursie naar de Kraaijenbergse plassen was een groot succes. Prachtig weer met mooie waarnemingen, het verslag staat verderop in dit Bruijsel. Bij deze excursie zijn voor het eerst een aantal **oudere jeugdleden** mee geweest. Die hebben dat erg leuk gevonden dus de bedoeling is om dat vaker te doen. We hopen dat ze op deze manier de overstap naar de volwassenen gaan maken. We weten uit ervaring dat dit geen vanzelfsprekendheid is. Voor de **meerdaagse excursies** gaan we dit voorjaar met 22 leden naar **Mallorca**. In juni gaat er een groep van zestien leden naar de **Farn eilanden** om o.a. Papegaaiduikers te kijken. De herfstexcursie gaat dit jaar naar **Vlieland** en eind oktober gaan we naar **Diepholz** om de kraanvogeltrek te bekijken.

Voor alle excursies moet je jezelf aanmelden. Voor Mallorca en de Farn eilanden kan dat niet meer, deze zijn al vol maar voor de excursies naar Vlieland en Diepholz zal in de loop van het jaar informatie worden rondgestuurd waarna je jezelf ook op kunt geven.

Nieuwe leden

Tot slot nog een **hartelijk welkom** aan de volgende nieuwe leden

- **Anny van Breda uit Heesch**
- **Hans Koster uit Uden**

Namens het bestuur,
José Escher

Oeverzwaluwwand aan de Munterweg klaar voor het nieuwe broedseizoen

In 2016 huisde er nog een flinke kolonie Oeverzwaluwen aan de Munterweg in Uden: in 48 nestpijpen werden 21 eerste en 16 tweede legsels grootgebracht. Afgelopen jaar waren er nog maar 18 nestgangen met respectievelijk 10 eerste en 4 tweede legsels. Omdat een mogelijke oorzaak het dichtgroeien van de omgeving is, hebben vrijwilligers van de Zwaluwenwerkgroep begin maart de wand flink opgeschoond.

📷 Jan van den Tillaart

Bijzondere waarnemingen

Hier een greep uit de bijzondere waarnemingen van begin november 2017 tot eind februari 2018. Het is slechts een klein gedeelte van de vogelwaarnemingen uit onze regio die in waarneming.nl ingevoerd zijn. Deze waarnemingen hebben allen het kenmerk zeldzaam of zeer-zeldzaam (rood aangegeven).

Deze winter is een invasie van Barmsijzen, op diverse plaatsen zijn grote groepen waargenomen tot zelfs 120 exemplaren. De Waterspreeuw

in Veghel is helaas maar door enkele personen gezien, hopelijk gaat deze de AA in Veghel nog eens bezoeken. Ook de eerste Kraanvogels zijn eind februari over Uden gekomen en er hebben zelfs enkele groepjes de Maashorst ontdekt als geschikte overnachtingsplek.

Wil je op de hoogte blijven kijk regelmatig op onze site: www.vogelwachtuden.nl of meld je aan voor onze Vogelwacht App-groep! Peter van de Braak ☎ 06-22491297.

 petervandeBRAAK@gmail.com

Datum:	Aantal	Soort:	Locatie:	Waarnemer:
13-11-2017	1	Klaapekster	Maashorst - Begrazingsgebied	Chris van Lieshout
13-11-2017	1	Smelleken	Telpost Brobbelbies noord	Martien van Dooren
19-11-2017	1	Grote Mantelmeeuw	Telpost Brobbelbies noord	Arend Vermaat
24-11-2017	40	Grote Barmsijs	Maashorst - Hofmans Plassen	E. Roumen
26-11-2017	4	Goudplevier	Telpost Brobbelbies noord	John Hermans
10-12-2017	1	Waterspreeuw	Veghel - De Aa	Tessa Vermaat
13-12-2017	1	Siberische Tjiftjaf	Veghel - De Aa	Bart Gras
15-12-2017	2	Ooievaar	Zeeland - Zevenhuis	Etienne van Dillen
23-12-2017	1	Velduil	Maashorst - Begrazingsgebied	Louise Bienfait
2-1-2018	1	Witoogeend	Veghel - Zuid-Willemsvaart	Martien van Dooren
3-1-2018	7	Bokje	Maashorst - Begrazingsgebied	Chris van Lieshout
6-1-2018	1	Waterral	Uden - Visvijver van Oort	Bart Gras
7-1-2018	1	Zeearend	Odiliapeel e.o.	John Hermans
25-1-2018	6	Waterpieper	Veghel - Het Ham	Arend Vermaat
25-1-2018	1	Witstuitbarmsijs	Maashorst - Hengstheuvel	Jan Hendriks
30-1-2018	1	Pontische Meeuw	Uden - Hoogstraat	Teun van Kessel
31-1-2018	1	Rode Wouw	Venhorst - Voskuilenheuvel	Peter Deurloo
2-2-2018	1	Middelste Bonte Specht	Maashorst - Schaijkse Bossen	Peter van de Wouw
3-2-2018	120	Grote Barmsijs	Maashorst - Brobbelbies	Martien van Dooren
10-2-2018	1	Kleine Zilverreiger	Vorstenbosch - Leijgraaf	E. Roumen
20-2-2018	20	Kraanvogel	Maashorst - Begrazingsgebied	Hans Koster
20-2-2018	8	Ooievaar	Uden - Bedafse Bergen	Arend Vermaat
20-2-2018	1	Smelleken	Maashorst - Begrazingsgebied	Gerard van Aalst
21-2-2018	1	Waterral	Uden - Annabos	Chris van Lieshout

Minder Merels bij tuinvogeltelling 2018

In het weekend van 27 en 28 januari is in Nederland weer een landelijke tuinvogeltelling gedaan. Er zijn totaal 20 tellingen aan mij doorgegeven. In totaal hebben we 575 vogels geteld. Iets meer dan vorig jaar, maar dat was het slechtste jaar tot nu toe.

De tuintelling 2018 was goed voor 31 soorten, gemiddeld per tuin iets meer dan acht soorten. Dat is allebei beter dan vorig jaar. Er werden gemiddeld ook veel vogels per tuin geteld, namelijk 29. De beste tuin had zeventien soorten en maar liefst 127 vogels. Deze tuin heeft serieuze invloed op het aantal vogels per tuin, laat ik deze tuin er uit dan tellen we vijf vogels per tuin minder (24 dus). Dit jaar maar liefst twee nieuwe soorten en ook nog allebei in dezelfde tuin. Een vrouwtje Zwartkop kwam al enige tijd in deze tuin en was zo aardig om op de zondagtelling netjes tijdens het half uur tellen langs te komen.

Sommige Zwartkoppen overwinteren tegenwoordig in Nederland. 📷 Leo van de Heuvel

Aan het eind van de telling kwamen er Barmsijzen door deze tuin vliegen. Vreemd genoeg kon deze soort niet worden ingevoerd en de reactie van Vogelbescherming op de vraag 'waarom' was ook apart. "Overvliegende vogels tellen niet", maar deze vogels vlogen niet over, maar door de tuin. Daarom staan ze gewoon in het overzicht. Of het

Grote of Kleine Barmsijzen waren kon zo snel niet worden gezien.

Tabel 1. De soorten in 2018. Eerste kolom de naam, dan het aantal getelde vogels, vervolgens in hoeveel tuinen de soort werd gezien en dan de presentie. De nieuwe soorten zijn vetgedrukt, de top 3 grijs gearceerd.

Barmsijs	15	1	0,05
Boomkruiper	1	1	0,05
Ekster	18	9	0,45
Gaai	4	3	0,15
Groenling	7	4	0,20
Grote Bonte Specht	7	5	0,25
Heggenmus	12	9	0,45
Holenduif	7	4	0,20
Houtduif	116	17	0,85
Huismus	40	5	0,25
Kauw	49	9	0,45
Kokmeeuw	18	2	0,10
Koolmees	65	17	0,85
Kramsvogel	50	1	0,05
Merel	16	1	0,05
Pimpelmees	43	17	0,85
Putter	4	1	0,05
Ringmus	8	1	0,05
Roek	2	1	0,05
Roodborst	13	11	0,55
Sijs	3	2	0,10
Sperwer	2	2	0,10
Spreeuw	6	2	0,10
Staartmees	8	2	0,10
Turkse Tortel	19	9	0,45
Vink	23	11	0,55
Wilde Eend	4	1	0,05
Winterkoning	4	4	0,20
Zwarte Kraai	9	2	0,10
Zwarte Mees	1	1	0,05
Zwartkop	1	1	0,05

Dit jaar weer een andere top 3 met op één de Houtduif, terwijl die maar één keer eerder in de top 3 stond op een gedeelte derde plaats. Op de tweede plaats de vertrouwde Koolmees en op 3 de Kramsvogels, die vorig jaar ook allemaal in één tuin zaten, alleen toen waren het er meer en stond de Kramsvogel zelfs op twee. Al die Houtduiven komen ook vooral uit één tuin. Daar werden er 82 geteld, maar verder komen er uit de meeste tuinen ook wel enkele Houtduiven om mee te doen. Ook dit jaar geen één soort die in alle tuinen werd gezien, wat vorig jaar pas voor het eerst voorkwam.

Houtduif. 📷 John Hermans

Merel

Najaar 2016 was er al sprake van een ziekte (Usutu-virus) onder de Merels. Dat konden we toen nog niet echt zien aan onze getallen (zie tabel 2), maar dat is dit jaar wel anders. We hebben veel minder Merels geteld en ook veel minder Merels per tuin en het aandeel van Merels in het totaal aantal vogels is ook flink minder. Dit beeld kun je verderop ook in de Provinciale en landelijke cijfers terugzien. In andere jaren werd de Merel in bijna alle tuinen geteld, in 2013 en 2016 zelfs in alle tuinen. Dit jaar is het maar net meer dan de helft van de tuinen (55%).

Tabel 2. Aandeel van de Merel afgelopen jaren.

	Merel	totaal	aandeel %	Merel per tuin
2011	71	894	7,9	2,5
2012	43	573	7,5	2,1
2013	72	688	10,5	3,4
2014	60	747	8,0	2,4
2015	59	845	7,0	2,2
2016	56	749	7,5	2,4
2017	52	561	9,3	2,4
2018	16	575	2,8	0,8

Verschillen lokaal, provinciaal en landelijk

Was vorig jaar de top 3 landelijk, provinciaal en lokaal gelijk, dit jaar staat de Koolmees lokaal bovenaan. Lokaal tellen we ook relatief veel Houtduiven en (net als vorig jaar) wat minder Kauwen. Vorig jaar zagen we lokaal wat meer Vinken maar dat is aardig gelijkgetrokken. Merels doen het overal slecht, maar provinciaal staat de soort het laagst en landelijk nog best hoog.

Tabel 3. Vergelijking onze regio met Brabant en Nederland (alle tellingen).

	Uden eo.	Brabant	Nederland
Koolmees	1.714 (1)	16.748 (2)	128.960 (2)
Huismus	1.626 (2)	16.959 (1)	166.014 (1)
Pimpelmees	1.013 (3)	10.731 (3)	80.719 (3)
Houtduif	886 (4)	8.265 (6)	43.977 (8)
Vink	743 (5)	8.433 (5)	64.958 (6)
Merel	619 (6)	6.568 (8)	67.993 (5)
Kauw	590 (7)	10.618 (4)	68.593 (4)
Turkse tortel	466 (8)	6.974 (7)	49.657 (7)
Ekster	401 (9)	5.212 (9)	39.459 (9)
Roodborst	291 (10)	4.744 (10)	35.174 (10)
Groenling	(11)		(11)
Zwarte kraai	(12)		(13)

Met de door Vogelbescherming beschikbaar gestelde gegevens kan er ook naar de verschillende gemeentes gekeken worden. In alle gemeentes doet de Merel het slecht, geen een keer in de top vijf, in Landerd zelfs een gedeelte achtste plaats! Andere verschillen zien we in welke soort er op één staat. Meierijstad en Oss hebben de Huismus op één, de andere drie gemeentes de Koolmees.

Huismus. 📷 Marc Gottenbos

In die eerste twee gemeentes worden er ook meer tellingen gedaan, maar of dat met elkaar te maken heeft weet ik niet. Ook opvallend is de lage plaats van de Pimpelmees in Uden, zelfs nog een plaatsje lager dan vorig jaar. En in Landerd hebben ze blijkbaar weinig Huismussen.

Even leek het er op dat een computercrash dit artikel grotendeels onmogelijk leek te gaan maken, maar door een wonderdje vond ik alle tellingen opeens weer terug. Hoe dat kan snap ik nog steeds niet, maar dat doet er natuurlijk niet toe.

Dank aan de tellers:

Wim Heijmans, Annette Elfrink, Liesbeth Verkaar, Bart Gras, Tineke Huijs, Mignon van den Wittenboer, Carlo Wijnen, Theo Vos, Lambert en Hermien Verkuijlen, Peter Vlamings, William van de Velden, Wolter Brongers, Koos Doorten en José Escher, Jan van den Tillaart, Johan van Roosmalen en Martien van Dooren. Hopelijk ben ik niemand vergeten.

Arend Vermaat

Tabel 4. De top10 aantallen per soort in de verschillende gemeentes. Alle bij de Vogelbescherming ingestuurde data zijn hier gebruikt.

	Meerijstad		Landerd		Uden		Bernheze		Oss	
1	Huismus	648	Koolmees	136	Koolmees	210	Koolmees	301	Huismus	536
2	Koolmees	545	Pimpelmees	95	Huismus	180	Huismus	214	Koolmees	522
3	Houtduif	390	Vink	69	Houtduif	129	Pimpelmees	207	Pimpelmees	293
4	Pimpelmees	323	Kramsvogel	50	Vink	118	Houtduif	142	Vink	223
5	Kauw	301	Houtduif	56	Kauw	116	Vink	131	Turkse Tortel	207
6	Merel	215	Zwarte Kraai	54	Pimpelmees	95	Turkse Tortel	106	Merel	197
7	Vink	202	Huismus	48	Merel	72	Merel	98	Kauw	173
8	Ekster	173	Roodborst	37	Ekster	69	Groenling	91	Houtduif	169
9	Zwarte kraai	162	Merel	37	Roodborst	56	Kokmeeuw	64	Ekster	159
10	Turkse Tortel	153	Groenling	31	Groenling	55	Roodborst	63	Roodborst	135

Wie gaat er mee?

Zondag 29 april, hele dag

De Biesbosch

Een prachtig gebied om eind april te bezoeken en waar we ongetwijfeld vele soorten riet- en watervogels zullen zien. Voor meer informatie: zie de maandagenda van april in je mailbox of op onze website.

Onze Goudhaan van 2017

In de jaarvergadering van 22 februari 2018 van Vogelwacht Uden is Chris van Lieshout benoemd tot Goudhaantje 2017.

Was Chris nog nooit Goudhaantje geweest? Neen, in zijn meer dan 35 jaar lidmaatschap nog niet, maar dat hebben we nu recht gezet. Chris is in 1974 één van de oprichters geweest van de werkgroep vogelwacht Uden onder de vlag van het IVN Uden. In februari 1983 is deze werkgroep uitgeroepen tot een zelfstandige vereniging, die nu dus 35 jaar bestaat. Het leek ons dan ook zeer gepast om in dit jubileumjaar een speciaal Goudhaantje te benoemen.

In de beginjaren was Chris al zeer actief en heeft het vogelenthousiasme overgebracht op toen nog enkele jonge leden, zoals Wim Janssen, John Hermans en ondergetekende. Avonden hebben we bij Chris en Annie gezeten om de vogelgeluidjes ingeprent te krijgen. Chris wist toen al veel over vogels en kon (en kan nog steeds) hier boeiend over vertellen.

Vaak aanwezig bij allerlei activiteiten, echter door zijn drukke baan, werkte Chris in de luwte. Dit is na zijn pensionering volkomen veranderd. Het lijkt wel of Chris een baan heeft bij Vogelwacht Uden en het sVLU. Zo stond Chris vrijdag de lindes te snoeien van ons clubgebouw de Groenhoeve. En op zaterdag werden de eerste twee van drie zwaluwtillen geplaatst.

Chris is coördinator van het project ErvenPlus in de gemeente Uden. Dit houdt in veel koffie drinken en plannen maken bij boeren en burgers in het buitengebied om de biodiversiteit te laten toenemen en het landschap te verfraaien. Zo wordt onder andere bekeken welke nestkasten er geplaatst kunnen worden, van bijvoorbeeld Kerkuil, Steenuil, mezen, roodstaarten en zwaluwen.

Maar niet alleen deze huisvesting is van belang, het voedsel speelt net zo'n grote rol. Dus wordt er gesproken over aanplant en het maken van bijvoorbeeld houtrillen. Chris is actief in diverse werkgroepen, zoals roofvogels, uilen, sVLU, senioren en zwaluwen. Ook gidst Chris vaak bij publiekswandelingen en geniet dan om de natuurkennis met anderen te delen.

We hopen dat Chris nog lang plezier zal beleven aan onze club en omgekeerd.

Goudhaantje na 35 jaar actief bezig zijn binnen de club, nogmaals van harte proficiat.

Jan-Willem Hermans

Voor u gelezen

Oorzaak achteruitgang Koekoek complexe puzzel

2017 was het jaar van de Koekoek. In het hele land werden koekoekexcursies georganiseerd, tienduizenden mensen volgden de Beleef De Lente-webcam met een koekoeksjong en Sovon en Vogelbescherming gingen op zoek naar een verklaring voor de achteruitgang van de Koekoek in ons land. Maar ook nu bleef de Koekoek zich in nevelen hullen. Een smoking gun werd niet gevonden, er zijn er meerdere. In heel West-Europa zijn we in enkele tientallen jaren misschien wel de helft van de Koekoeken kwijtgeraakt. Waarom precies is niet bekend. Veranderingen in aantallen van een soort zijn bijna nooit toe te schrijven aan een enkele oorzaak. Klimaatverandering, intensivering van de landbouw en jacht kunnen allemaal meespelen, op verschillende manieren. Een van de vermoedelijke oorzaken is de afname van dag- en nachtvlinders. Koekoeken leven van de rupsen van deze vlinders. Maar dat verklaart niet alles. Wat gebeurt er eigenlijk tijdens de trek en in het overwinteringsgebied? In het jaar van de Koekoek heeft Sovon de beschikbare kennis uit verschillende landen op een rij gezet om vat te krijgen op de Nederlandse situatie. Uit deze review van publicaties en een analyse van data bleek dat er geen duidelijke factor uit springt die de afname van de Koekoek verklaart. Een overzicht.

Voedselbeschikbaarheid

In Groot-Brittannië is er een duidelijke relatie gevonden tussen de afname van de Koekoek en een sterke afname van rupsen door klimaatverandering en intensivering in de landbouw. Het is heel waarschijnlijk dat ook in Nederland het aanbod van voedsel is afgenomen. Dit zal vooral invloed hebben op de periode net na uitvliegen wanneer de jonge Koekoek zelf voedsel moet verzamelen en overschakelt op rupsen. Daarvoor krijgen de jongen namelijk ander voedsel, aangedragen door hun 'gastouders'.

Afname waardvogels

Het succes van de Koekoek is nauw verbonden met dat van de zangvogels waar ze hun eieren bij in het nest leggen. De belangrijkste waardvogels in Nederland zijn Kleine Karekiet en Heggenmus gevolgd door Graspieper, Gele Kwikstaart, Witte Kwikstaart, Rietzanger en Bosrietzanger. Welke waardvogel het meest voorkomt verschilt per regio en leefgebied. De trends van de belangrijkste waardvogels in Nederland sinds 1990 laten een wisselend beeld zien. Het gaat goed met de moerassoorten (Kleine Karekiet, Rietzanger). In moerasgebieden doet ook de Koekoek het goed. Waardvogelsoorten van het open boerenland (Graspieper, Gele Kwikstaart en Witte Kwikstaart) nemen echter in aantal af, net als de Koekoek in die gebieden.

Met het verdwijnen van waardvogels in het boerenland, zoals de Gele Kwikstaart, neemt ook de Koekoek hier in aantal af.

 Leo van de Heuvel

Berekeningen van de British Trust for Ornithology (BTO) laten echter zien dat de afname in het Verenigd Koninkrijk niet alleen wordt verklaard door een afname van gastoudersoorten. Zo zijn twee van de drie belangrijkste gastoudersoorten in het Verenigd Koninkrijk (Kleine Karekiet en Heggenmus) de afgelopen twintig jaar toegenomen. Desondanks zijn er minder koekoekseieren gevonden.

Koekoek. 📷 *Marc Gottenbos*

Harde klappen in het agrarisch gebied

Voedsel neemt af, enkele waardvogelpopulaties nemen af en dan gaat de kwaliteit van het agrarisch landschap als broedgebied ook nog eens met sprongen achteruit. Dit landschap is door de grootschalige, intensieve landbouw op veel plaatsen zeer open geworden, terwijl de Koekoek bomen en struiken nodig heeft als uitkijkpost. Een soort als de Koekoek wordt dus onevenredig zwaar getroffen in het agrarische gebied. Daar staat tegenover dat de moerassen in Nederland de afgelopen decennia een rooskleuriger beeld vertonen. Moerassen verruigen en verbossen op grote schaal. Dat heeft zeker voordelen voor de Koekoek, want het vergroot de kans om succesvol een ei in het nest van een gastvrouw te droppen.

Mismatch door klimaatverandering?

Door de warme lentes van de afgelopen jaren zijn veel vogelsoorten zich eerder gaan voortplanten. Een analyse van twintig locaties op het Europese vasteland laat zien dat de datum waarop de eerste Koekoeken aankomen in de veertig jaar tussen 1967 en 2007 met gemiddeld vijf dagen is vroege. Die vroegere terugkeer houdt gelijke tred met die van een aantal waardvogels die net als de Koekoek lange-afstandstrekkingen zijn zoals de Kleine Karekiet. Maar korte-afstandstrekkingen, zoals de Graspieper, komen volgens deze studie gemiddeld vijftien dagen eerder in hun broedgebied aan dan veertig jaar geleden. Dit suggereert dat op veel plaatsen Koekoeken tegenwoordig te laat arriveren om op de eerste nesten te parasiteren. Deze 'mismatch' zou mogelijk bij kunnen dragen aan de afname van koekoekpopulaties in Europa. Uit

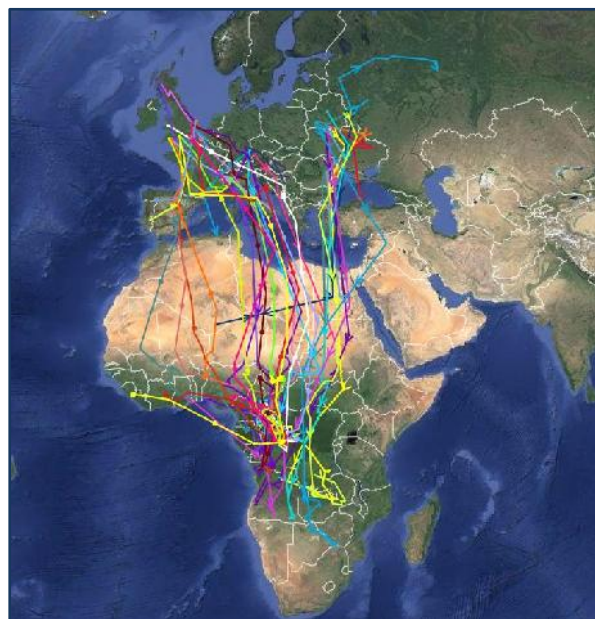
andere literatuur blijkt echter dat er tussen landen grote verschillen kunnen zijn in de mate van vroege van zowel de Koekoek als zijn waardvogels en dus is het te vroeg om hier, zeker voor de Nederlandse situatie, een duidelijke conclusie uit te trekken.

Problemen tijdens trek van en naar Afrika?

De Koekoek overwintert ten zuiden van de Sahara. De afgelopen decennia is daar het oppervlak agrarisch land flink toegenomen ten koste van de natuurlijke vegetatie, vooral net ten zuiden van de Sahara. Wat dit betekent voor de Koekoek is onbekend, maar het is wel het gebied van waaruit de Koekoek de grote sprong over de woestijn moet wagen.

Uit Brits onderzoek blijkt dat Koekoeken twee verschillende trekroutes gebruiken om vanuit Groot-Brittannië hetzelfde overwinteringsgebied in Centraal-Afrika te bereiken. Een oostelijke route langs Italië en de Balkan, en een meer zuidwestelijke route via Frankrijk en Spanje. Vogels die langs de westelijke route vlogen, langs de Sahara, bleken gemiddeld een lagere overleving te hebben dan de vogels die langs de oostelijke route migreerden, ondanks dat de westelijke route zo'n twaalf procent korter was.

De grootste sterfte vond plaats voordat de vogels over de Sahara vlogen. Dit doet vermoeden dat de omstandigheden op de verblijfplaatsen tijdens de trek in Europa van grote invloed zijn.

Door het zenderen van Koekoeken heeft de BTO de laatste jaren meer inzicht gekregen in de trekroutes die Koekoeken afleggen.

Een lastige puzzel

Hoe deze bedreigingen tijdens de trek en in de overwinteringsgebieden zich verhouden tot de situatie in de broedgebieden in Europa is voortsnog onduidelijk. Wellicht vetrekken de Koekoeken al met een verminderde conditie uit Afrika en komen ze minder fit in Nederland aan. Dat zou dus weer kunnen doorwerken op de slechte broedresultaten. Zo versterken de verschillende effecten elkaar en sukkelt de Koekoek steeds verder achteruit.

Het jaar van de Koekoek heeft veel gebracht, maar helaas geen paniklare oplossing om de Koekoek voor verdere achteruitgang te behoeden. Meer onderzoek is nodig om de bescherming van deze complexe vogelsoort echt van de grond te krijgen. Vogelbescherming Nederland en Sovon zullen zich daarvoor blijven inzetten. Wat we in ieder geval zeker weten is dat de Koekoeken vanaf april weer in Nederland zullen opduiken. Laten we hopen dat ze een goed winterhalfjaar hebben gehad en hier in goede conditie arriveren. Hoe dan ook zullen alle vogelliefhebbers de heraut van het voorjaar weer met open armen ontvangen.

*Uit: Bericht Vogelbescherming Nederland,
13-2-2018*

Grote lijster wordt 'Rode-Lijst'er'

De Grote Lijster is bestempeld als 'kwetsbaar' op de nieuwe Rode Lijst. Dat klinkt niet zo gruwelijk als 'verdwenen' of 'ernstig bedreigd', maar geeft toch stof tot nadenken. Hoe komt het dat zo'n algemene soort achteruit gaat?

In januari kunt u hem al indrukwekkend hard horen zingen: de Grote Lijster. Hij komt veel voor in het oosten van ons land. Of beter: 'kwam', want al twintig jaar worden het er gestaag minder. Daarom is het één van de nieuwkomers op de nieuwe Rode Lijst voor Nederlandse broedvogels, die eind vorig jaar verscheen.

Een eeuw in Nederland

De Grote Lijster koloniseerde Nederland vanaf 1870 en breidde langzaam zijn broedgebied uit. Tot een eeuw later de aantallen begonnen af te nemen. Eind jaren tachtig en begin negentig ging het beter, maar vanaf 1995 gaat het gestaag bergafwaarts, vooral in de zuidelijke helft van Nederland. Het verspreidingsgebied is daarentegen nauwelijks kleiner geworden. Er zijn ongeveer 13.000 tot 17.000 broedparen in Nederland.

Lokale verklaringen

Is de afname van de Grote Lijster te verklaren? In Nederland speelt het verlies van voedselgebieden in elk geval mee. Op plekken waar de soort het meest voorkomt zijn vele graslanden te droog of zijn boeren maïs gaan telen. Grote Lijsters zijn ook gevoelig voor strenge winters, dan zakt de stand in. Ook in omliggende landen zijn de aantallen afgenomen, maar daar zijn soms ook heel andere lokale factoren van belang: in Spanje bijvoorbeeld de jacht en in Finland de kap van oerbos.

Overkoepelende verklaring?

Is er misschien een overkoepelende factor die in het hele verspreidingsgebied een rol speelt? Er is in elk geval vastgesteld dat de eischalen van de Grote Lijster minder dik worden. Bij sommige andere vogelsoorten komt dat door een overmaat aan stikstof in het milieu. Is dat ook het geval bij de Grote Lijster? Is dat de mysterieuze oorzaak achter de continue afname? Voor nu speculatie, maar zeker de moeite van het onderzoeken waard.

Grote Lijster. 📷 Marc Gottenbos

Kunt u helpen?

Om het probleem van te weinig voedselgebieden in ons land op te lossen, is 'grasland met lichte beweiding' nodig. Dat klinkt abstract voor de gemiddelde burger, maar u kunt mogelijk heel concreet helpen. Heeft u een grote tuin of erf, of ligt uw tuin tegen andere tuinen aan? Maai dan het gazon (of weiland) niet te vaak en zaai verschillende grassoorten in. Het gras wordt daardoor rijker aan insecten, wormen en slakken: het lievelingskostje van de Grote Lijster. En zorg voor bomen, zodat er broedplekken aanwezig zijn.

Voor het te laat is

Ook de regering heeft een rol te vervullen, want algemene milieumaatregelen zijn nú nodig en niet pas als alle onderzoeken zijn afgerond en het voor veel soorten te laat is. De regering moet in het landelijk gebied het voortouw nemen en veranderingen stimuleren en afdwingen. Concreet gaat het er om het gebruik van gif tegen insecten en de uitstoot van stikstof en fosfaat terug te dringen, zodat de kwaliteit van leefgebieden verbetert, niet alleen voor de Grote Lijster.

Uit: Bericht Vogelbescherming Nederland, 9-1-2018

Beleef de Lente van start!

De lente is dit jaar vroeg begonnen. Op zondag 18 februari heeft Vogelbescherming Nederland in het radioprogramma Vroege Vogels op NPO Radio 1 de camera's van Beleef de Lente aangezet. Zo kan iedereen de komende maanden live meegenieten met het liefdesleven van onder meer de Bosuil, Steenuil, Slechtvalk en Ooievaar. Nieuw dit jaar is een camera in het nest van de Zeearend, de grootste vogel van Nederland. Beleef de Lente van Vogelbescherming Nederland trekt al jaren honderdduizenden trouwe kijkers.

Beleef de Lente van Vogelbescherming Nederland is al jaren een groot succes. Jaarlijks volgen honderdduizenden mensen de vogels tijdens het broedseizoen, een groot deel daarvan zelfs dagelijks. Dit jaar volgt www.beleefdelente.nl weer een aantal toppers van vorig jaar. Naast de Bosuil zijn dat de Kerkuil, Slechtvalk, Steenuil, Koolmees, IJsvogel en Ooievaar.

Ook de IJsvogel kan dit voorjaar op de web site van 'Beleef de lente' gevolgd worden.

 Mark van Els

Nieuw: de Zeearend

Nieuw dit jaar is de Zeearend, die een nest heeft gebouwd in Nationaal Park De Alde Feanen, nabij Leeuwarden. In samenwerking met It Fryske Gea is het nest op vijftien meter hoogte van heel dichtbij te volgen, dag en nacht. De Zeearend is met een spanwijdte tot 2.44 meter de grootste vogel van Nederland. Niet voor niets wordt deze vogel 'De vliegende deur' genoemd.

Vroege broeders

Ook al is het nog hartje winter, sommige vogels hebben al de lente in hun bol. De Bosuil is zo'n vroege vogel, een zogenaamde vroege broeder. In februari zijn ze al druk met nestelen, sommige Bosuilen zitten zelfs al op de eieren. Door vroeg te beginnen verlaten jonge Bosuilen het nest op het moment dat kleine vogels aan de jongen beginnen. Zo is voedsel voor de jonge uilen binnen handbereik.

Beleef het op Beleef de Lente

Behalve de live-beelden zijn op www.beleefdelente.nl dagelijks korte filmpjes met hoogtepunten te zien. Bloggers en vloggers houden de kijkers dagelijks op de hoogte wat er gebeurt. Ook is er een forum waar kijkers met elkaar kunnen praten en hun vragen kunnen stellen aan de deskundigen. De camera's blijven aan tot alle jongen uitgevlogen zijn.

Uit: Bericht Vogelbescherming Nederland, 18-2-2018

Dode Grote Zilverreigers op slaappleatsen

Dode Grote Zilverreiger gevonden? Met deze oproep heeft SOVON tellers van slaappleatsen van deze soort in januari benaderd naar aanleiding van meldingen van diverse stormslachtoffers. Zestien slaappleatsen werden gecontroleerd. Op 3 én 18 januari raasde er een zware storm over het land. Op 3 januari was er vooral veel ongemak en schade in het noordwesten van het land en op 18 januari in het midden. Bij de eerste werden vier dode Grote Zilverreigers gevonden onder een slaappleat en bij de tweede één. Dit

wierp de vraag op: zijn dit incidenten of is dat op meer locaties gebeurd. Op 18 januari is een mail gestuurd naar alle slaappleaustellers van Sovon van de Grote Zilverreiger.

Resultaat

Sovon ontving reacties over zestien slaappleaust. De verdeling over de provincies is: Groningen 1, Friesland 1, Drenthe 1, Overijssel 4, Gelderland 2, Noord-Holland 2, Zuid-Holland 1 en Zeeland 4. Op geen van deze slaappleaust werden dode vogels gevonden. Bij zes slaappleaust werd aanvullende informatie gegeven over gedrag. Gemeld is dat de vogels tijdens de storm kiezen voor een andere slaappleaust (niet in bomen zoals normaal) maar meer in de luwte en vaak dicht bij of op de bodem. Op twee locaties is melding gemaakt van omgewaaide bomen op de slaappleaust.

Grote Zilverreiger gevonden na de storm.
📷 Peter de Boer

Dode exemplaren

De vijf gevonden dode exemplaren in januari zijn zeer waarschijnlijk stormslachtoffers. Zowel de vogels die op 4 januari werden gevonden in de Herwijense eendenkooi als op 18 januari bij Mont-

foort vertoonden gebroken poten en vleugels. Er werden net na de stormen geen andere meldingen van dode Grote Zilverreigers gedaan. Op waarneming.nl lijkt een melding op 19 januari in Duivensche Broek ook het vermoeden van een stormslachtoffer te hebben (op basis van de foto).

Discussie

De resultaten suggereren dat de storm geen flinke slachting heeft veroorzaakt onder de Grote Zilverreigers. De locaties met stormslachtoffers liggen relatief dicht bij elkaar (28 km afstand) en in deze regio was op beide dagen een opvallende concentratie van een hoge maximale windstoot (KNMI-berichten). Grote Zilverreigers slapen dikwijls samen met Aalscholvers en Blauwe Reigers, maar geen van de waarnemers heeft van die soorten dode exemplaren gevonden. Ook op sovon.nl en waarneming.nl zijn in die periode geen meldingen van deze soorten ontvangen die op slachtoffers van storm wijzen. Dat Grote Zilverreigers meer slachtoffer zijn van zware (ruk)winden komt waarschijnlijk door de verhouding gewicht en vleugellengte. Grote Zilverreigers zijn relatief licht in gewicht (900-1000 gram) met een vleugellengte van 155 cm. Bij de Blauwe Reiger is dat 1500 gram en 185 cm en bij Aalscholver 2300 gram en 145 cm. Grote Zilverreigers lijken daarmee windgevoeliger dan de beide andere soorten.

Geef je dode dieren door

In de afgelopen periode ontving Sovon veel mail en telefoon over dode vogels door de vorst. De meest bijzondere was wel een ingevroren IJsvogel die door de dertienjarige Christoph van Ingen in Oostzaan werd gevonden. (*Opmerking redactie:* De foto die hij van het dier maakte ging al snel de wereld rond. Samen met zijn vader heeft Christoph later het blok ijs met IJsvogel uit de vijver gezaagd en in de diepvries gelegd. Inmiddels is deze bijzondere vondst overgebracht naar het Natuurhistorisch museum in Rotterdam.) Als je dergelijke waarnemingen doorgeeft geeft dat meer inzicht in vogelsterfte. In verdachte gevallen worden vogels onderzocht op ziektes. Geef vondsten van dode vogels door via de meldpagina van Sovon: [🔗](#)

Uit: Website Sovon.nl

Samenstelling John Hermans

Vogel in de Maashorst...

'de Barmsijs'

We zijn dit najaar en winter overspoeld door Barmsijzen. Op diverse plekken in de Maashorst waren grote groepen Barmsijzen te zien. Vooral op de stukken waar graan staat zijn ze aanwezig om het zaad op te eten. De Barmsijs behoort tot de familie van de vinkachtigen. Er komen in Nederland twee ondersoorten Barmsijzen voor. De Grote Barmsijs (*Acanthis flammea flammea*) broedt in Noord-Scandinavië en overwintert onder meer in Nederland. Het optreden van deze soort heeft een invasieachtig karakter, wat wil zeggen dat er in een jaar heel veel aanwezig kunnen zijn, om dan jaren de soort niet te zien. De Kleine Barmsijs (*Acanthis flammea cabaret*) heeft een verbrokkelde verspreiding in West- en Midden-Europa. Deze vogels broeden af en toe in Nederland, echter in zeer klein aantal. Het verschil is zeer moeilijk te zien, zodat meestal gesproken wordt over Barmsijs.

Grote Barmsijs. 📷 Mark van Els

De Barmsijs is nogal Kneu-achtig in uiterlijk en gedrag. Het is een klein, grijs en bruin vogeltje, met pluizig kleeft en iets toegeknepen ogen. Heeft korte, spitse, strogele snavel, kleine zwarte kinvlek en opvallend rode voorhoofds- en kruinvlek. Mannetje vaak met fraaie roze zweem op borst en flanken. Ze hebben een opvallende hoge metaalachtige roep, een voortdurend herhaald dje-dje-dje. De zang is een aangehouden reeks van korte

trillers. Ze broeden vaak in losse kolonies en de nesten kunnen in vrijwel iedere boom en struik gevonden worden. Het nest bestaat uit twijgen en gras en is bekleed met plantaardig pluiz. De vier tot vijf eieren worden door het vrouwtje uitgebroed; de broedduur bedraagt tien tot dertien dagen. De jongen worden door beide ouders verzorgd en vliegen na elf à twaalf dagen uit, vaak volgt er nog een tweede legsel. Ze trekken in dichte, vaak bolvormige groepen. Ze vliegen in hoog tempo met een golvende vlucht.

De betekenis van de wetenschappelijke naam *Carduelis flammea* betekent 'de op distels voorkomende vlamme gekleurde'. De Nederlandse naam Barm doelt op het rode voorhoofd en de rozerode borst van het mannetje. Vanwege zijn bruin uiterlijk werd deze vogel in Brabant ook het Bruin Paapje genoemd. De benaming 'sij's' heeft vooral betrekking op overeenkomsten met de Sijs; hun vorm, het samen voorkomen op de trek en hun levendige manier van vliegen. Andere Brabantse namen zijn Vlaemseeske, waarin de Latijnse naam *Flammea* weer terugkomt. Ook de benaming Noordseeske komt veel voor, ze komen immers uit het noorden. De naam Berkensijs duidt erop dat ze graag nestelen in berken en zich ook tegoed doen aan het zaad van deze berken.

Er zijn jaren dat er veel nakomelingen zijn, maar waarin het voedsel, vooral zaden van Berk en Fijnspar, schaars is. In deze jaren gaan de vogels massaal andere gebieden bezoeken. Dit wordt irruptie genoemd of invasie. In 1986 was er een grote irruptie, geschat werd dat er meer dan vijf miljoen exemplaren in Nederland in de winter verbleven. Ook in 1988 was er een kleine invasie. Dit jaar zien we ze overal en diverse personen hebben ze al op de voedertafel gezien. Mooie foto's zijn er gemaakt. Zelf nog niet gezien, ga dan eens naar de Hofmansplassen. Hier zijn ze het beste en vaakst te zien.

Wie weet hoe lang het weer duurt voordat een volgende invasie ons land aandoet.

Jan-Willem Hermans

Japan 2018

Arenden en Kraanvogels

Eind vorig jaar werd ik door enkele natuurfotografen uitgenodigd om mee te gaan naar Japan om de arenden en kraanvogels te fotograferen. In februari was het zover. We vliegen via Heathrow naar Tokio en van daaruit naar Kushiro op Hokkaido. Met alle tussenstops waren we zo 24 uur verder. Eenmaal aangekomen op Kushiro halen we de twee huurauto's op en rijden we richting ons eerste hotel nabij Akan. Het is winter en koud, zo tussen de -10 en -15°C. Alles is wit van de sneeuw, en het zonnetje schijnt. We dropen de koffers in het hotel en brengen in het laatste licht nog even een bezoek aan het kraanvogelcentrum. Onze eerste kennismaking met een prachtige vogelsoort.

Japanse Kraanvogel. 📷 *Marc Gottenbos*

De Japanse Kraanvogel is een met uitsterven bedreigde vogelsoort welke broedt in Zuidoost-Rusland, Noordoost-China en op het oostelijke deel van het Japanse eiland Hokkaido. De kraanvogels uit Rusland en China overwinteren in de delta van de Gele Rivier, de kust van Jiangsu, de gedemilitariseerde zone tussen Noord- en Zuid-Korea. De populatie op Hokkaido migreert niet, het zijn standvogels in Japan. In Japan was het vroeger een beschermde en heilige vogel totdat het Meiji-tijdperk in de 19de eeuw begon. Vogels werden niet beschermd tegen jacht en werden in de winter niet meer bijgevoerd door de boeren waardoor deze, op enkele exemplaren na, uitgestorven waren.

Gelukkig is dit in de twintigste eeuw veranderd en worden ze nu weer beschermd waardoor de populatie weer tot enkele duizenden vogels is gegroeid. In het Akan Crane Centre worden de vogels bijgevoerd met maïs om ze de winter door te helpen. Hier kun je de vogels dus op zeer korte afstand zien (en vliegen ze niet weg bij de minste of geringste telelens). Sinds het uitbreken van de vogelgriep worden andere vogels niet meer toegelaten tussen de kraanvogels en diegene die toch een poging wagen worden verjaagd van het veld. Met name Wilde Zwanen lijken de les maar niet te leren en vliegen af en aan. Wilde Eenden met af en toe een Pijlstaart ertussen worden wel gedoogd, apart (of Japans?).

De eerste foto's worden gemaakt en we vertrekken naar ons hotel om te eten en naar bed te gaan, het wordt immers vroeg dag morgen. 'Bed' was een groot woord, bij binnenkomst van de kamer bleken er geen bedden te staan. Alleen een tafel met poten van vijftien centimeter hoog en stoeltjes zonder poten welke in het midden van de kamer stonden, verder niets! Later werd door het hotelpersoneel de tafel met stoelen verplaatst en werd er een dun matje uitgerold met een dekbed = het bed. Apart en wennen, want het was toch wel erg hard. De volgende dag en dagen erna fotograferen we de kraanvogels bij het Crane Centre en in de omgeving. Prachtig baltsend in af en toe in een sneeuwbuï maken het mystiek.

We zien maar weinig andere vogelsoorten. Wilde Zwanen, de Japanse Witte kwikstaart, Zeearend, een enkele Stellers Zeearend en Bruinoorbuulbuuls. Bij het hotel leeft een zwerm Ringmussen, lekker druk en gezellig! Het weer verandert continue van volop zon tot sneeuwbuien, wat het licht dynamisch maakt tijdens de fotosessies. We leven voornamelijk van vis, rijst, noodlesoepjes en 's avonds een pintje alvorens we de Photoshopsessie starten om de foto's door te nemen van elke dag.

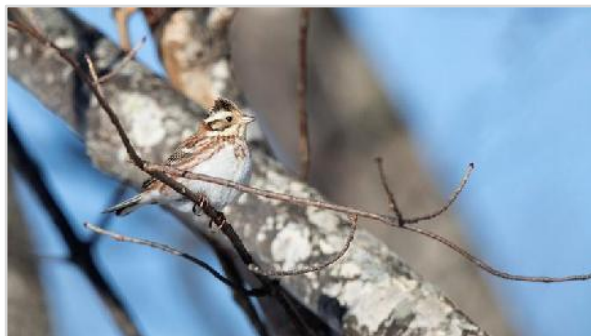
Op één van de ochtenden rijden we naar een locatie waar de Japanse Kraanvogels overnachten in een rivier. Je kunt hier vanaf een brug de vogels in opgaande zon in de rivier zien wakker worden. Een erg mooi schouwspel maar verrekkes koud! Na een aantal dagen vertrekken we naar de volgende locatie, Lake Kussharo. We rijden via de bergen naar dit meer en komen langs prachtige vergezichten met de vulkaan Mount Oakan.

Vulkaan Mount Oakan. 📷 Marc Gottenbos

Het is hier een stuk kouder, de temperatuur daalt tot wel -20°C! We verkennen bij aankomst eerst het schiereiland in het meer. De omgeving is vulkanisch actief dus de randen van het meer zijn ijsvrij. We zien hier Wilde Zwanen, welke foerageren in de ijsvrije gebieden. De vogels hebben geen schrik voor mensen en laten zich fotograferen tot op één meter afstand. Dit biedt de komende dagen perspectief! We zien aan de rand van het bos Glanskoppen foerageren en de eerste Siberische Boomklever. Deze laatste overwintert hier en is veel witter op de onderzijde dan die van ons. Ook zien we een gorsachtige die we later kunnen determineren als een Bosgors. We rijden richting ons hotel en bereiden ons voor op de komende dagen. De navolgende dagen bezoeken we diverse malen het meer op diverse locaties om de Wilde Zwanen te fotograferen, maar ook de Bruine

Lijster, Glanskoppen, Witkopstaartmees en Bosgors worden vastgelegd.

Siberische Boomklever (boven) en Bosgors.
📷 Marc Gottenbos

De Wilde Zwanen komen erg mooi uit met de bergen op de achtergrond, de groothoeklens wordt bijna continue gebruikt.

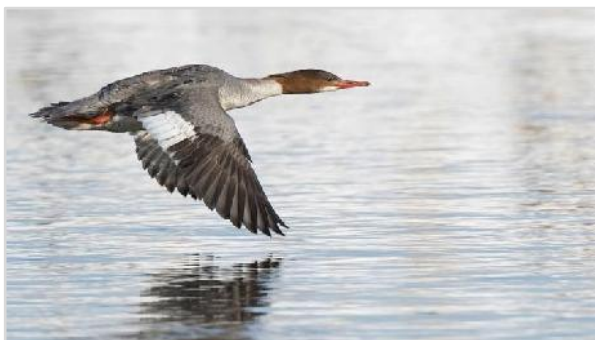
Dat is weer eens wat anders dan de altijd te korte telelens in Nederland. We bezoeken ook nog even de geisers om de aandacht even van het vogelen af te leiden. De Vulkanische activiteit zorgt voor fraaie beelden, het stinkt alleen enorm door het hoge zwavelgehalte van het water.

Wilde Zwanen. 📷 Marc Gottenbos

Na een paar dagen rijden we naar de kust bij Shari. Normaliter worden hier de eenden en Pijlstaarten bijgevoerd tijdens de strenge winters, echter door vogelgriep is dit nu niet toegestaan en is de dichtheid van vogels in de gebieden aanzienlijk minder dan verwacht. Niet getreurd, we verma-

ken ons de komende dagen met Brilduikers, Harlekijneenden, Grote Zaagbekken en Vossen.

Vrouwetje Grote Zaagbek. 📷 *Marc Gottenbos*

De rivieren, welke uitmonden in zee, zijn niet dichtgevroren waardoor hier veel vogels foerageren wat uiteindelijk ook kansen biedt voor de fotograaf. De dagen breng ik veelal liggend op de grond door om deze eendjes vast te leggen. Redelijk schuw, maar er is er altijd wel één die niet in de gaten heeft wat die grote toeter op de kant aan het doen is.

Het is tijd om naar de volgende locatie te gaan: highlight nummer twee, Rausu. Hier zullen we de komende dagen diverse boottrips gaan ondernemen om Zearenden en Stellers Zearenden te fotograferen op het pakijns voor de kust. Als we in de regio aankomen zien we de eerste al vliegen, en hoe dicht we Rausu naderen hoe meer we er zien. Tjonge jonge, wat een gekte! Het blijkt achteraf dat het pakijns enorm ver weg is waardoor de vogels in de haven blijven hangen. De hele regio langs de kuststrook zit vol arenden.

Stellers Zearenden. 📷 *Marc Gottenbos*

We parkeren de auto's in de haven, gaan een stukje lopen en maken kennis met deze soorten. Er is een betonnen uitloper, die de haven beschermt tegen golfslag, waarop we ca. 75 Stellers Zearenden tellen en ongeveer net zoveel gewone Zearenden. Het is niet zo'n heel mooi weer, maar dat mag de pret niet drukken, geheugenkaartjes worden volgeschoten. We zien in de haven ook Harlekijneenden en Toppers rondzwemen. Met de reflectie van de rijk gekleurde achtergrond van schepen geeft dit een mooi beeld. Uiteindelijk loop ik nog even vanuit de haven naar boven waar ik de vogels in bomen zag vliegen. Hier kan ik ze tot op twintig meter afstand benaderen wat eigenlijk al te dichtbij is. Wat een joekels zijn die Stellers Zearenden!

De Stellers Zearend is één van de grootste in zijn soort, opvallend is de enorme gele snavel en zijn wit/zwarte verschijning. Hij komt voor in Oost-Azië, voornamelijk aan de kusten van Japan, Rusland en China. Hij leeft op de rotskusten aan zee en rond beboste oevers aan meren en rivieren. Deze gebieden zijn over het algemeen moeilijk tot niet bereikbaar waardoor deze soort moeilijk te fotograferen is. Hun broedgebied is voornamelijk het Russische schiereiland Kamtsjatka, de kuststreek rond de Zee van Ochotsk, de laagvlaktes rond de Amoer en de Sjantar-eilanden in Rusland. Allemaal gebieden waar ik graag naar toe zou gaan, maar ons reisbureau in Best weet daar geen raad mee...☺. De wereldpopulatie bestaat uit ca. 5000 vogels welke onder druk staat door vergiftiging, overbevissing en het inkrimpen van het biotoop.

We rijden naar ons hotel en evalueren de afgelopen dag tijdens het eten. Er loopt iemand van de boottrips het hotel binnen welke ons verteld dat er een zware sneeuwstorm op komst is en dat ze de dag erop waarschijnlijk niet uitvaren. Ze houden ons op de hoogte via mail. Dat is balen, en ze kreeg helaas gelijk: we hebben anderhalve dag door de hotelramen naar buiten gekeken hoe onze auto's onder de sneeuw verdwenen. Maar het is wat het is, we hadden gelukkig een kleine 5000 foto's te verwerken...

Ik besluit om de volgende middag samen met Alexander naar de locatie van een Blakinston's Visuil te zoeken. Een stille wens die ik had uitgesproken, we zouden er echter geen tijd voor hebben door de boottrips. We hebben na een ritje langs de kust de locatie al snel gevonden. Men heeft hier een paar bouwlampen op een rivier gericht en schuilvoorzieningen in de vorm van Portocabins geplaatst. Ze doen jonge zalm in een afgesloten deel van de rivier en hopen zo op de komst van de Visuil. We besluiten om deze zelfde avond een poging te ondernemen. Ik heb er goede hoop op, twee dagen storm, die uilen moeten honger hebben.

We besluiten om van 19.00 tot 0.00 uur te gaan zitten, we hebben immers morgenvroeg de eerste boottrip gepland waarvoor we om vijf uur in de haven moeten zijn. Het avondeten laten we maar schieten en de rest van de groep besluit om niet mee te gaan. Om 19.00 's avonds is het al donker

en we klimmen al snel de Portocabins in. Het is redelijk druk met fotograferende Japanners. We spreken een Amerikaan aan, die ons vertelt dat hij al de hele week de nachten hier doorbrengt maar nog geen Visuil heeft gezien. Geen garanties dus. We bestuderen het licht; dat is er ondanks de bouwlampen niet veel, enorm hoge ISO dus (= veel ruis in de foto). Ook hebben de lampen een bepaalde aan/uit frequentie (50Hz) wat je met je ogen niet ziet, maar met fotograferen wel ervaart door zwarte balken in je foto's. Het moment moet dus exact goed zijn. Ik stel mijn camera in en besluit zoveel mogelijk foto's te nemen als maar mogelijk is. Mijn vermoeden was juist, na een half uur roept iemand en iedereen wordt stil. Er is zojuist een Visuil in de boom naast de rivier geland, maar wel in het donker, spannend dus.

Hij landt uiteindelijk op de grond, springt in de rivier en neemt een zalm, komt uit het water, kijkt even naar de camera en vliegt weer weg... Shit, wat een adrenaline, ik heb alleen maar gerateld met mijn camera, zou het gelukt zijn....? Ik bekijk de foto's; zwarte balk, zwarte balk, zwarte balk, niet scherp, zwarte balk.....yes!, er zit er één tussen die goed genoeg is, dan roept iemand weer... weer stil. Dezelfde actie vindt weer plaats, maar nu kijkt hij net iets langer in de camera, super! En vliegt dan weer weg. Wat een mazzel, ik voel me super! Ik kijk naar Alexander, zullen we naar het hotel gaan? Dan kunnen we nog aansluiten bij het eten met de rest. Prima idee! Wat een avond.

Blakinston's Visuil. 📷 Marc Gottenbos

De volgende twee dagen nemen we 's ochtends om vijf uur een boottrip. Het pakijs is inmiddels wat dichterbij de kust en we komen voor zonsopkomst aan bij het ijs. We fotograferen ons helemaal te pletter bij opkomende zon en de mooie uurtjes daarna.

Er vliegen zoveel arenden dat je van gekkigheid niet weet waar je moet kijken, een bijzondere uitdaging. In de middag doet ieder zijn eigen ding, sommigen blijven in het hotel om te rusten of te Photoshopen. Ik besluit op zoek te gaan naar de Waterspreeuw die hier moet voorkomen. Na een halve dag zoeken vind ik hem uiteindelijk achter het hotel in een rivier.

Zwarte Waterspreeuw. 📷 *Marc Gottenbos*

We gaan nog één keer terug naar de Visuil en ook dan zien we hem, maar niet zo fraai als de eerste avond. We vertrekken de volgende dag naar Nemuro naar het volgende hotel. We zullen hier de komende dagen op zoek gaan naar eenden en al

wat rondvliegt. We hebben hier kamers bij een oud Japans vrouwtje thuis. Zij voert de vogels in de tuin bij en het is een groot feest van spechten, mezen en Buulbuuls. Ook de Japanse vorm van de Gaai vliegt hier rond, deze is echter erg schuw. We kunnen fotograferen vanaf het terras aan onze kamers en besluiten dan ook om niet weg te gaan. Rustig aan, het is al zo indrukwekkend geweest.

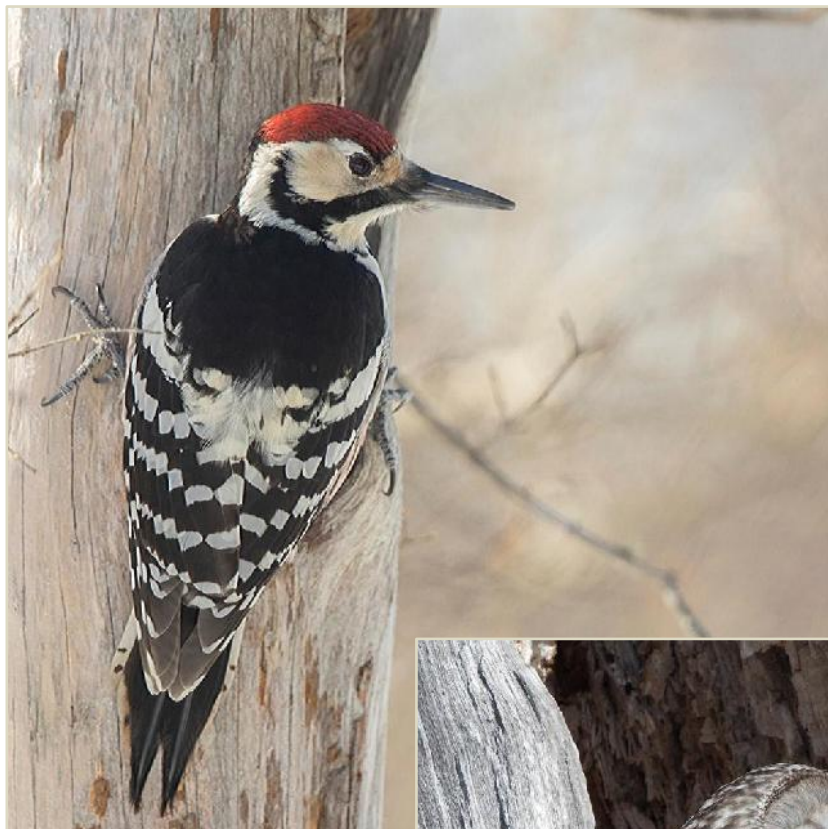
Ik fotografeer hier de Witrugspecht, Zwarte mees, Glanskop, Japanse Koolmees en gewone Koolmees, Bruinwangbuulbuul, Grote Bonte Specht en Kazukispecht, een kleine spechtensoort die in Japan voorkomt. Ik zie voor mijn ogen een Witrugspecht geslagen worden door een Sperwer, net die specht waar ik nog even graag extra aandacht aan wilde besteden...! Er wordt ontzettend lekker voor ons gekookt door deze aardige mevrouw en ik vraag haar of ze een locatie weet van een Oeraluil. Jazeker, je zou het eens kunnen proberen hier een eindje verder op bij de locale winkel. Ik krijg een papiertje mee met een tekening van de boom met gat en positie waarin de uil zou zitten. We vertrekken de volgende dag en rijden langs de locatie. Het was meteen prijs, de Oeraluil zat prachtig in de zon te slapen, exact volgens het schetsje van de vrouw. We werden extra beloond toen het mannetje aan kwam vliegen welke was verjaagd door een paar Raven. Heel even werd er gekeken, en toen vluchtten ze beiden het gat in. De Raven bleven nog even klieren en vertrokken. Zo ook wij, we rijden naar

Kushiro, onze laatste locatie alvorens we weer naar Nederland vertrekken. Kushiro is een grote stad met veel industrie. We gaan hier op zoek naar de visafslag. Volgens Alexander vliegen hier enorm veel Zwarte Wouwen rond (Oosterse vorm). Dat was niet gelogen, een enorme groep vliegt hier rond en pikt visafval tot zelfs vanuit de opslagloodsen. We maken hier wat vluchtfoto's en rijden wat rond in de regio. Eigenlijk zijn we klaar en verzadigd van alles wat we hebben kunnen

fotograferen. We maken ons de volgende dag op voor de reis naar huis. In de tijd die ons rest rijden we in de regio van het Crane Center rond maar vertrekken uiteindelijk naar het vliegveld om de auto's in te leveren en terug te vliegen naar Nederland. Het was een reis met indrukwekkende beelden en gezellige momenten.

Marc Gottenbos

 www.birdimage.nl

Witrukspecht en Oeraluil.
 Marc Gottenbos

Luider

Samen zingen

Zoutelande van Bløf is een prachtig lied over een romance in het 's winters troosteloze Zoutelande. Het Nederlandstalige lied is gebaseerd op 'Frankfurt Oder' van Bosse. Op het album 'Aan' van Bløf is het voor het eerst te horen. In oktober 2017 wordt een tweede versie gelanceerd. Het is een duet geworden met Geike Arnaert. Persoonlijk vind ik die versie veel mooier. Met de prachtige stem van Geike krijgt het lied spanning en iets mysterieus.

Ook in de vogelwereld gebeuren er vaak bijzondere dingen als er een vrouwenstem te horen is. Voor het eerst werd mij dat heel duidelijk bij een opname van Steenuilen langs de Kooldertweg. Op het erf bij Marco van der Rijt was ik een opname aan het maken van een zangduel van 2 steenuilmannetjes. De één zat dichtbij en de andere verder bij me weg. Toen ik thuis de opname beluisterde en er een sonogram van had gemaakt viel me iets op. Aan het begin van de opname was een ander geluid te horen. Absoluut iets 'uilligs', maar niet van een van de mannetjes afkomstig. Het bleek de roep van een vrouwtje te zijn. Haar roep was het startschot voor het zangduel. De roep was zachter en mooi 'rond', maar het effect was buitengewoon.

Bij een andere gelegenheid was ik in de Ooijpolder rond de schemering. Opeens hoorde ik een roep die ik niet kende. Ik nam het op en vroeg op een forum naar de producent van dit geluid. Het ging om de 'courtship call' van een vrouwtje waterral. Ze roept zelf 'duup trrrrrr', zacht maar intrigerend en lijkend op, na #metoo niet meer te horen, nafluiten van vrouwen (luister hier maar eens). Hiermee geeft ze aan dat ze op zoek is naar een mannetje.

Nog meer bijzonder zijn duetten van zangvogels. De Sonarawinterkoning bijvoorbeeld. De mannetjes en vrouwtjes zingen hier samen. In een fractie van een seconde antwoordt het mannetje op een frase van een vrouwtje. Dit gaat zo snel dat het lijkt of er maar één vogel zingt (Hier: te horen). Een toewijding die de dames blij maakt.

Hoe zit dat dan bij Nederlandse vogels vraag je je misschien af. We weten dat bij 71% van alle onderzochte soorten (onderzoek van Katharina Riebel) ook de vrouwtjes zingen. Dus de gedachte dat alleen mannetjes zingen om vrouwtjes te lokken en rivalen buiten de deur te houden moeten we toch wat bijstellen. Daarvoor moeten we verder onderzoek door o.a. Katharina Riebel afwachten. In de tussentijd kun je zelf kijken of Nederlandse dames ook zichtbaar zingen. Ik ben erg benieuwd.

Bart Gras

Iedere derde zaterdag van de maand komen ze bij elkaar om te beleven wat vogels kijken is. Soorten als Klapekster, Nachtzwaluw en Kerkuil pronken op hun waarnemingslijsten. JeugdVogelwacht Uden is hét voorbeeld voor alle volwassen leden. Een verslag van de activiteiten mag als eidooier dan ook niet ontbreken in het Bruujsel.

Seizoen 2017/2018

Sovondag

Net als voorgaande jaren gaan we met onze jeugd naar de Sovondag. Hier worden we door Sovon in de watten gelegd. De rode loper lag 's ochtends in Ede al uit. Jammer dat de jeugd halverwege naar een andere ruimte moest. Met een 40-tal kinderen zijn we naar een parkje gegaan waar Frank Majoor al mistnetten had geplaatst en geluiden aan het afspelen was. Met als doel natuurlijk de nodige trekvogels te vangen en van een ring te voorzien. Door het koude weer was de 'vangst' niet zo groot. Maar toch werden de volgende soorten geringd; Goudhaantje, Boomklever, Boomkruiper, Koolmees en Roodborst. Na het ringen ging de jeugd in de natuur materiaal verzamelen om een kijkdoos in te richten. In het congrescentrum lag nog meer materiaal om een kijkdoos te maken. Bij het maken van de kijkdoos stond de roofvogel centraal. Na de lunch kreeg de jeugd een leuke lezing over roofvogels. Op het einde van de dag werden de kijkdozen gepresenteerd en kreeg ieder kind een leuke attentie!

De Jeugd houdt het kort

Als het 's morgens rond het vriespunt is dan hoop je maar dat je actief mag zijn om warm te blijven. Nou daar was op zaterdag 20 januari volop gelegenheid voor. De drie dames en drie heren van de JeugdVogelwacht waren naar de kersenboomgaard aan de Ruitersweg gekomen. Zij krijgen uitleg van Willem Peters (van Stichting Vrijwillig Landschapsbeheer Uden) over de wilgen die er staan, die moeten vandaag geknot worden. Willem legt uit dat dit nodig is, wat er vroeger (en ook nu) met de takken gebeurde (bijvoorbeeld maken van houtwal, versterking van schuurdaken) en hoe de wilgen

geknot moeten worden. Lekker kort moeten ze worden. Maximaal tien centimeter laten staan. De kleine takken met een schaar en de grote met een pistoolzaag. Hopla, allemaal de boom in.

Wilgenknotten bij de kersenboomgaard.
📷 Ernest de Groot

Er wordt hard gewerkt. De bloesjes verschijnen op de wangen want we moeten voor half twaalf alle kleine wilgen korten. Als we bezig zijn horen we in het dennenbosje naast de boomgaard een Zwarte Mees zijn fietspomp geluidje maken. Verder is het eigenlijk redelijk stil, ook de vogels hebben het koud. We slepen de afgeknipte takken naar de houtwal tussen de elzen. Echte top-

pers die jeugdvogelwachters. Om kwart over tien wordt er drinken en koeken gebracht. Er is een welverdiende pauze. Alle kleine wilgen zijn nu geknot.

Na de pauze moeten nog vier grote wilgen geknot worden. Die hebben takken die wel de dikte van een onderbeen hebben. Daar moeten de ladders bij komen. De gezichten worden roder en de inspanningen verdubbeld. Om half twaalf komen de ouders de deelnemers ophalen en mogen de volwassenen de overgebleven grote takken met een motorzaag korten. Fantastisch gewerkt jongens en meisjes. Dankzij jullie kunnen de knotwilgen in de kersenboomgaard er weer twee jaar tegen.

Vogelsport

Vogels gaan zoeken in een sportpark was ons doel. Vanuit de Groenhoeve zijn we gaan lopen. Natuurlijk zagen we direct een Roodborst, Merel en Koolmezen. Na een stuk verder lopen zagen we opeens een kat in een boom zitten. Om die nu te laten zitten konden we niet over ons hart verkrijgen. Het dier zag er best angstig uit en durfde niet meer uit de boom te springen. Bij D'n Hof van de toekomst konden we gelukkig een ladder lenen. Koos was de held om op de ladder te klimmen en naar de kat te gaan. Deze liet zich onder luid miauwen wel pakken en kon veilig op de grond gezet worden. Een goede reddingsactie (alhoewel: moeten katten wel los lopen buiten?...)

Vuurgoudhaan. 📷 *Marc Gottenbos*

De soorten die we na de reddingsactie nog hebben gezien zijn; Staartmees, Kuifmees,

Sijzen, Goudhaantje en zelfs een Vuurgoudhaantje werd door de jeugdleden ontdekt.

Echt naar buiten?

Ken je kinderen die wel warmlopen voor een grote portie natuur op elke derde zaterdag in de maand en hier erg graag tijd voor vrij willen maken?

Laat ze contact opnemen met één van de begeleiders. Een keer vrijblijvend meelopen kan natuurlijk altijd.

Opgeven kan op www.vogelwachtuden.nl klik op jeugd.

*Jeugdcoördinator Peter van de Braak
☎ 06-22491297*

Vijlenerbos Zuid-Limburg

25 februari 2018

Zondag, 25 februari, bitterkoud met -8° Celsius en een heel straffe oostenwind. Van tevoren had Isidro mij opgebeld en gevraagd om hem op te halen. Daarom was ik aanwezig bij deze excursie want als ik Isidro niet had hoeven op te halen was ik in mijn bed gebleven (uiteindelijk ben ik toch blij dat ik meegegaan ben).

Bij de Groenhoeve stonden we uiteindelijk met totaal zes personen dus op naar het Vijlenerbos. Het heet niet voor niets het Vijlenerbos want het bos ligt net buiten Vijlen. Het is een oud loofbos dat gelegen is in een heuvelachtig landschap, dus iets wat we in Nederland nauwelijks hebben. Onderweg had Isidro mij al erop gewezen dat er Kortsnavelboomkruipers (zie ook Taigaboomkruiper) in de buurt zouden moeten zitten. De Kortsnavelboomkruiper is een Noord- en Midden-Europese soort en sinds een aantal jaren is duidelijk dat er in Zuid-Limburg een populatie Kortsnavelboomkruipers zit. Ze lijken veel op de Boomkruiper maar hebben een iets andere zang, een kortere snavel en de onderdelen zijn iets witter dan bij een Boomkruiper. Ik zei nog tegen Isidro dat ik er met deze koude niet voor om zou rijden maar toen we op een parkeerplaats bij het Vijlenerbos stopten zagen we op Waarneming.nl dat er Kortsnavelboomkruipers vlak bij deze parkeerplaats waren gezien. Na ca. honderd meter te hebben gelopen gaf Waarneming.nl aan dat we er ongeveer moesten zijn. Ik heb even het geluid van een Kortsnavelboomkruiper afgespeeld en vrijwel meteen hadden we twee exemplaren boven ons hoofd hangen. Na enkele minuten begon er zelfs een Kortsnavelboomkruiper te zingen waarbij we inderdaad konden horen dat de zang net iets anders is dan bij een Boomkruiper. Een prachtig begin van deze koude wandeling. Tegelijkertijd met de Kortsnavels verschenen er ook enkele Glanskoppen. Bij ons hebben we alleen maar Matkoppen maar hier in een oud loofbos hoort de Glanskop thuis.

Kortsnavelboomkruiper. 📷 Marc Gottenbos

Na deze Limburgse specialiteit te hebben gezien besloten we om ook nog een andere specialiteit te zoeken; de Middelste Bonte Specht. Vanuit Limburg heeft deze soort inmiddels vrijwel heel Nederland bezet, maar het begon hier in Zuid-Limburg. Ook hier gaf Waarneming.nl ons uitkomst. Na ongeveer een uur gewandeld te hebben kwamen we bij een boshelling aan waar de soort moest zitten.

Vrijwel meteen zagen we drie Middelste Bonte Spechten die de gehele tijd in een aantal bomen rondom ons hebben gezeten. Op een gegeven moment kreeg ik in de gaten dat ze telkens terugkwamen naar dezelfde boom. Hier hadden de Middelste Bonte Spechten enkele gaten in de boom gekapt die daarna begon te bloeden. Het sap van deze boom werd telkens opgelikt door de Middelste Bonte Spechten. Naast een Drieteen-

specht is de Middelste Bonte Specht ook een zogenaamde sapspecht.

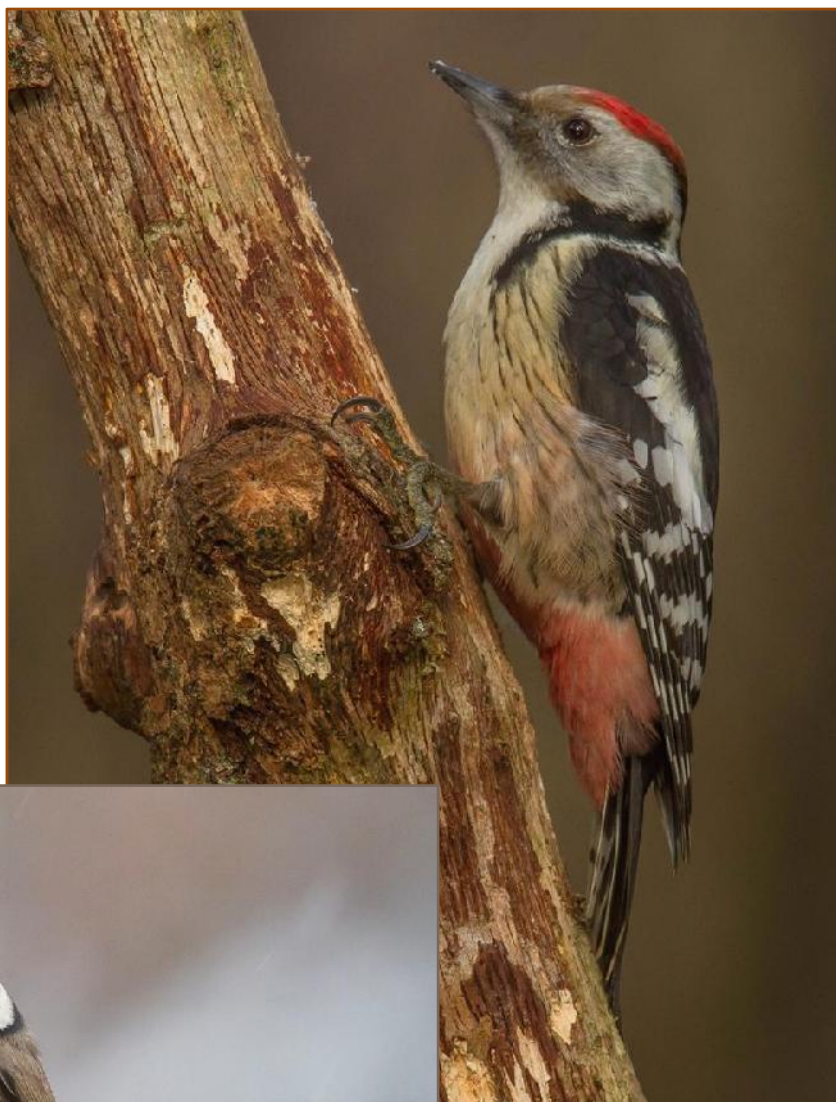
In Europa kom je verder geen spechten meer tegen die sap likken. Naast deze Middelste Bonte Specht zagen we ook nog de Grote Bonte Specht, enkele Glanskoppen en heel dichtbij een Kuifmees. We hebben zeker een half uur genoten van de Middelste Bonte Spechten. Continu was er wel

een exemplaar in beeld. Voor de thuisblijvers: dit was de gelegenheid om een Middelste Bonte Specht fantastisch te zien nu er nog helemaal geen bladeren aan de bomen hangen en waarbij de Middelste Bonte Spechten al volop in baltsstemming zijn. Ondanks de beperkte soortenlijst toch een prachtige excursie.

John Hermans

Liefst drie Middelste Bonte Spechten lieten zich volop bewonderen tijdens de excursie in het Vijlenerbos.

📷 Peter van de Braak

Bitterkoud was het in het zuiden van Limburg. Maar als je dan een Kuifmees zo dichtbij kunt zien, ben je de kou meteen vergeten.

📷 Willy van Lanen

Kraaijenbergse Plassen

28 januari 2018

's Morgens vroeg was het druk bij de Groenhoeve. Zo'n zestien leden en drie jeugdleden stonden klaar om naar de Kraaijenbergse Plassen te gaan. Het is een vrij jong natuurgebied in beheer bij het Brabants Landschap. De plassen liggen langs de Maas tussen de dorpen Gassel en Linden. Deze plassen zijn ontstaan door beton- en metselzandwinning vanaf het begin van de jaren zeventig. De oppervlakte open water beslaat 400 ha. De provincie heeft deze zandwinlocatie, die uit zes plassen bestaat, aangewezen onder uitdrukkelijke voorwaarde dat er natuurcompensatie moest plaatsvinden. Er zijn maar liefst zeventien kilometer aan heggen van vier tot acht meter breed aangeplant. Plas 5 is heringericht speciaal voor natuurontwikkeling. Er zijn landtongen en plasdras situaties aangelegd, waardoor veel vogels hier komen foerageren.

Ook is er een vogelkijkhut geïnstalleerd. We parkeerden onze auto's bij deze hut en gingen naar binnen. We zagen veel eenden, zoals Wilde Eenden, Smient, Brilduiker en Kuifeend. Ook de Grote Zaagbek liet zich goed bewonderen. De hut kijkt uit op een drijvend vlot. In de winter is deze on-

bewoond, maar in de zomer kun je hier mooi de Visdief zien broeden en vaak ook het IJsvogeltje zien vissen. Grauwe Ganzen, Bergeend en Nijlganzen waren uiteraard ook van de partij. Een aantal Kolganzen, met hun zwarte strepen over de buik, vlogen over.

Nadat we de vogels gezien hebben, zijn we de plassen rondgereden. Voorbij plas 5 komen we bij plas 7 waar de oevers ook natuurvriendelijk worden ingericht. Tussen beide plassen is Brabants Landschap bezig met het aanleggen van een natuurgebied. Dit bestaat uit kleinschalig cultuurlandschap met droog grasland, hagen, knotessen en -eiken en bos. We zijn in Linden onder de snelweg door gereden om bij de Cuijkse plassen uit te komen. Buiten een aantal duikers (geen vogels) was hier niet veel te zien. Toch ontwaarden we de Geoorde Fuut. Verder de ronde afmakend zijn we hier en daar nog gestopt, maar hebben niet veel bijzonders meer gezien. Plas 5 blijft toch de belangrijkste trekpleister van deze plassen.

Jan-Willem Hermans

Grote Zaagbek.
Marc van Els

Uitgelicht

'donkere ganzen'

De vorige keer hebben we de 'grijze ganzen' onder de loep genomen. Deze keer zullen we de donkerder soorten aan een nader onderzoek onderwerpen. Deze groep is iets eenvoudiger te onderscheiden aan de zwart-wit tekening op kop en hals. Voor de volledigheid nemen we de **Bergeend** en de **Casarca** ook mee in dit overzicht omdat het hier om een tussenvorm gaat van gansachtige eenden waarmee we dan gelijk een bruggetje slaan naar het overzicht van de echte eenden die later aan de orde komen. De familie *Anatidae* telt 146 soorten; vijf daarvan, zoals de **Canadese gans**, de **Brandgans** en de **Rotgans** worden in het geslacht *Branta* ondergebracht. Ze worden wel 'zwarte ganzen' genoemd om ze te onderscheiden van de 'grijze ganzen' uit het geslacht *Anser*. De **Grote Canadese Gans** is een van oorsprong Noord-Amerikaanse vogel, die in de 17de eeuw in Engeland werd ingevoerd en daar snel inburgerde. Dat herhaalde zich later in Scandinavië en elders in Europa. De grote, bruine, zwartkoppige gans met witte wangen is weinig schuw. De **Kleine Canadese Gans** werd vroeger tot de **Grote Canadese Gans** gerekend. Het gaat hier echter om een ondersoort die in arctisch Canada en Alaska broedt en in West-Europa als zeldzame dwaalgast voorkomt. De **Brandgans** is een trouwe wintergast in het Wadden- en Deltagebied. Ook geregeld in de binnenlandse graslanden, maar zelden erg ver van de kust of de grote rivieren. **Brandgansen** reizen elk voorjaar naar het noordpoolgebied om daar te broeden. De **Rotgans** is een kleine, mollige gans met een donker verenkleed met een opvallend contrasterende witte anaalstreek. Ze zijn in ons land wintergast en verblijven in die tijd vooral aan de kust. De verschillende ondersoorten worden in Nederland beschouwd als aparte soorten. Zo kennen we naast de **Rotgans** die in Noord-Rusland en West-Siberië broedt de **Witbuikrotgans** die op Groenland en Spitsbergen broedt en de **Zwarte Rotgans** die in Siberië, Alaska en NW-Canada broedt.

De **Roodhalsgans** bezoekt ons land in zeer kleine aantallen en, als hij al komt, dan houdt hij zich vaak schuil onder andere ganzen. Hij broedt in Siberië. De **Nijlgans** is een van oorsprong Afrikaanse eendachtige vogel en de enige in zijn geslacht. In West-Europa is hij inmiddels stevig ingeburgerd en heeft de naam een plaagdier te zijn. De **Casarca** is eveneens een eendachtige vogel die in wilde staat in Zuidoost-Europa en Azië broedt en plaatselijk in Noord-Afrika. In West-Europa wordt hij veel als siervogel op parkvijvers gehouden. Ontsnapte exemplaren vestigen zich in onze streken geregeld in de vrije natuur en komen daar ook geregeld tot broeden. De **Bergeend** heeft de vorm van een eend, maar de zwaarlijvigheid van een gans; hij lijkt er wat tussenin te staan. Het is onze grootste eend, te herkennen aan de zwarte kop met rode snavel en aan de brede, bruine borstband op het overigens vooral witte verenkleed.

Grote Canadese Gans

- *Branta canadensis*-
Algemene kenmerken
en (broed)biotoop:

De Canadese gans kent een aantal ondersoorten maar ze hebben allemaal een bruin lijf, een zwarte hals, een zwarte kop en een wit veld op wangen en keel. De Grote Canadese Gans is de grootste gans in Europa. Ze komen in zeer uiteenlopende habitats voor. In Amerika broeden ze op de toendra, in prairiegebieden en zelfs in halfwoestijnen. Maar ze worden ook in broekbossen, weide- en akkergebieden en stadsparken gezien op voorwaarde dat er water in de buurt is. Ze hebben een zuiver herbivore levenswijze en eten alle delen van moeras- en waterplanten. De Canadese ganzen planten zich vanaf hun tweede of derde levensjaar voort. Ze nestelen vaak op eilandjes. Het

nest is een ondiep komvormig bed van plantendelen, vaak een kuiltje in de grond dat wordt bekleed met veren en dons. De vier tot zeven roomkleurige eieren worden in april en mei gelegd en door het vrouwtje in ongeveer 30 dagen uitgebroed. De Grote Canadese Ganzen vliegen ondanks hun zware lijf in een krachtige, sierlijke slagvlucht.

Grote Canadese Gans. 📷 Dick Slaa

Herkennen: Groot met een zeer lange hals. Te herkennen aan zwarte hals en kop met witte kinband; verschilt van de Brandgans door donker voorhoofd, lichte in plaats van zwarte borst en bruinachtig lichaam. De Grote Canadese gans heeft een witte buik en donkergrijze poten. Ze vliegen met een krachtige vleugelslag, vaak in rommelige groepen, bij langere vluchten ook wel in V- en lijnformaties. De Grote Canadese Ganzen maken veel lawaai, vooral in de vlucht. Ze laten een laag, toeterend 'aa-honk' horen met de nadruk op de tweede, hogere toon.

Kleine Canadese Gans

- *Branta hutchinsii*

Algemene kenmerken en (broed)biotoop:

Het betreft hier de meest waarschijnlijke ondersoort die Nederland kan bereiken. Hij broedt in Noord- en Noordoost-Canada, met inbegrip van delen van Baffin Island. Dwaalgasten komen meestal met Groenlandse Brandganzen mee, die de winter doorbrengen in Schotland en Ierland en vandaar het continent kunnen bereiken.

Herkennen: Kleine Canadese Ganzen zijn gemakkelijk te onderscheiden van *canadensis*-

ganzen door hun zeer kleine formaat: ongeveer half zo groot als een Grote Canadese Gans en meer vergelijkbaar met de Brandgans. Ze zijn ook structureel te onderscheiden door een korte hals, een rechte kop en een kleine driehoekige snavel. De witte kinband is vaak driehoekig (puntig aan de bovenzijde). In de vlucht tonen ze klein met slanke vleugels en dunne hals. De roep is hoog en blaffend.

Brandgans

- *Branta leucopsis*

Algemene kenmerken en (broed)biotoop:

De Brandgans is bij ons een wintergast en heeft een sterke voorkeur voor de zee kust, al zie je hem ook wel eens wat verder landinwaarts. Je ziet hem dan in rustige baaien, op bij eb drooggevalen slikken en op buitendijkse weidegronden (in Noord-Nederland kwelders, in Zeeland schorren genoemd). In de voortplantingstijd woont de Brandgans in het hoge noorden, meestal op steile rotskusten, al vind je hem ook op eilandjes, keienstranden of de wat meer beboste toendra. Dat de Brandganzen zich zo aangetrokken voelen tot ontoegankelijke steile rotskusten, komt omdat hun eieren en jongen daar veilig zijn voor predatoren zoals vossen, grote meeuwen en andere rovende zeevogels.

Brandgans. 📷 Dick Slaa

Er bestaan drie broedpopulaties van de Brandgans, elk met een ander broedgebied in het hoge noorden: te weten Groenland, Spitsbergen en Nova-Zembla. Het grootste gedeelte van de populatie van Nova-Zembla, die circa 60.000 dieren telt,

verblijft 's winters in Nederland, vooral in het Wadden- en Deltagebied. Brandganzen leven vegetarisch, zoals de meeste ganzen. Ze grazen buitendijks vooral op kweldergras en zeekraal en binnendijks eten ze, behalve gras ook andere planten en zaden.

Herkennen: De Brandgans is een middelgrote, vrij compacte gans met een dikke, korte hals, ronde kop en kleine zwarte snavel. Hals en borst zijn zwart en de kop grotendeels wit met een zwarte teugel voor het oog. De bovendelen zijn grijs met zwart-witte bandering en de onderdelen zilverwit. Brandganzen vliegen gewoonlijk in een dicht en weinig geordend troepverband. De roep is een schrill, blaffend *kaw*, in groepen op verschillende toonhoogten.

Rotgans

- *Branta bernicla*-

**Algemene kenmerken
en broedbiotoop:**

De Rotgans komt voor in vier (onder)soorten. De Zwartbuikrotgans- *Branta bernicla bernicla*- is de standaard ondersoort in Nederland. Deze broedt in Siberië en is bij ons talrijk in de winter, met name in het Waddengebied. De Witbuikrotgans- *Branta bernicla hrota*- broedt in Arctisch Canada en Groenland. Deze overwinteren vooral in Ierland, terwijl kleine aantallen Groot-Brittannië bereiken. Een andere populatie komt voor op Spitsbergen en overwintert in Noord-Engeland. Deze komen in kleine aantallen voor tussen de Zwartbuikrotganzen in het westen van Nederland. De Zwarte Rotgans- *Branta bernicla nigricans*- broedt in Noord-Canada, Alaska en NO-Siberië. Ze zijn regelmatig in zeer kleine aantallen in Nederland te zien. De 'Grijsbuikrotgans' heeft nog niet de status van (onder)soort verworven. Hij broedt in het West-Canadese Arctische gebied en overwintert langs de Pacifische kust van de Verenigde Staten. De Rotgans, nauwelijks groter dan een kloeke eend, maakt twee keer per jaar een vliegreis van duizenden kilometers. Rotganzen zijn gebonden aan koude luchtstreken en broeden dus in het Noordpoolgebied. Rotganzen zijn bij ons 's winters vrij algemeen langs de kusten in het Wadden- en Deltagebied.

De meeste Rotganzen vertrekken in maart of april naar het hoge noorden om daar op de arctische

toendra in kolonieverband te broeden. Rotganzen vormen vaste broedparen. Er wordt meestal een kuilje in de harde bodem uitgekrabd wat bekleed wordt met mos en dons. Het vrouwtje broedt de eieren in 25 dagen moederziel alleen uit.

Rotgans. © Dick Slaa

Herkennen: De Rotgans is een kleine, compacte gans met een dikke hals, vergelijkbaar in grootte met een Bergeend. De Rotgans is gemakkelijk te herkennen aan zijn zwarte kop, nek en borst (met een variabele witte kraag), donkergrijze bovendelen en een variabele grijze tot zwarte buik. Bij de Zwartbuikrotgans tonen de donkere rookgrijsbruine bovendelen weinig contrast met de gelijk gekleurde buik. Ook is er relatief weinig contrast tussen de zwarte kop/borst en het donkergrijsbruine lichaam. Zowel het witte flankveld als de witte halsvlek zijn relatief zwak. Bij de Witbuikrotgans is het contrast tussen de zwarte kop/borst en het lichaam juist kenmerkend. De bovendelen zijn nogal licht grijsbruin en de buik is duidelijk lichter (grijswit of bruinwit). Er is duidelijk licht tussen de poten. De Zwarte Rotgans is het meest vergelijkbaar met de zwartbuikrotgans, maar het is een opvallend 'zwart-witte' vogel, die door het verkleed ook op afstand goed te lokaliseren is. Het lichaam toont erg zwart met zeer weinig contrast tot de zwarte kop en borst. Het zwart op de buik is duidelijk zichtbaar tussen de poten. Een belangrijk kenmerk is het enorme, zuiver witte flankveld, dat

sterk contrasteert met het zwarte verenkleed. De halsvlek is hoger en veel opvallender dan bij de Zwartbuikrotgans. Meestal met twee evenwijdige witte lijnen met duidelijke witte verticale halve manen of 'spaken' die de twee verbinden. In de vlucht tonen de vleugels van de Rotganzen scherp en maken ze een eendachtige indruk. Ze vliegen in golvende lijnformaties en minder vaak dan andere ganzen in V-formaties. De roep is een in toonhoogte variërend *r'rot*, dat bij groepen klinkt als rumoerig gebabbel.

Roodhalsgans

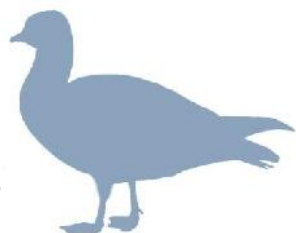
-*Branta ruficollis*

*Algemene kenmerken
en broedbiotoop:*

Op zich is de Roodhalsgans gemakkelijk te herkennen aan zijn opvallende, rood-wit-zwarte hals-tekening, maar hij bezoekt ons land in zeer kleine aantallen en houdt zich dan meestal schuin tussen andere ganzen. Roodhalsganzen broeden op de toendra in het noorden van Siberië. Wanneer daar de zomer eindigt, trekken ze naar de kusten van de Kaspische Zee, de Zwarte Zee en het Aralmeer. Ze zijn 's winters vooral te vinden in Bulgarije, Roemenië, Oekraïne, Zuid-Rusland en vandaar verder oostelijk in Azië tot in Kazachstan. In West-Europa is de Roodhalsgans een zeldzame dwaalgast; vaak komen losse exemplaren met andere ganzen (Kolganzen, Rotganzen en Brandganzen) mee. In Nederland bezoeken ze vooral de Waddeneilanden, Groningen, Friesland en het Delta- en rivierengebied. Ze vormen broedparen voor het leven en vertonen uitgesproken groepsgedrag zowel in de broedtijd als tijdens de overwintering.

Roodhalsgans. 📷 Vera Slaa

Herkenning: de Roodhalsgans is iets kleiner dan de Rotgans met een korte dikke hals, een ronde kop en een zeer kleine snavel. Van dichtbij onmiskenbaar door een roestrood met zwart en wit kleurenpatroon, maar op afstand onopvallend donker met brede witte flankstreep. Naast de rode hals kent de Roodhalsgans ook een grote roestvlek op de oorstreek met een smalle witte omranding. In de vlucht toont de Roodhalsgans klein met een korte hals, geheel zwarte ondervleugel, zwarte buik en brede witte flankstreep. De roep is een schril, hoog *kie-kwie* of *kiek-jik*.

Nijlgans. 📷 Dick Slaa

Nijlgans

- *Alopochen aegyptiacus*

*Algemene kenmerken
en broedbiotoop:*

De Nijlgans is een Afrikaanse soort en kent groeiende populaties van uit gevangenschap ontsnapte vogels. Ze broeden in vele delen van West-Europa in verwilderde staat in parklandschappen met rivieren, vijvers en grasland. Nijlganzen zijn in Nederland standvogels, die hooguit na de broedtijd wat rondzwerven in de onmiddellijke omgeving van het broedgebied. De soort foerageert in het algemeen in familiegroepjes, maar vormt 's winters losse groepen. Nijlganzen eten voornamelijk gras en kruiden. De feitelijke paringen worden voorafgegaan door een bijzonder luidruchtig baltsceremonieel, waarbij de mannetjes slaags raken. Bij zulke gevechten, die zowel te land als te water plaatsvinden, stellen de mannetjes zich

borst-aan-borst op. Ze slaan met de vleugels op elkaar in, schoppen elkaar en proberen hun tegenstander bij de keel te grijpen. Ze broeden op allerlei locaties, vaak onder een struik of boom nabij water of in een boomholte. Er is één legsel per jaar en het vrouwtje legt acht tot negen eieren laat in de winter en broedt die in 28 dagen uit.

Herkennen: De Nijlgans is iets groter dan de Casarca en kan hiermee op grote afstand verward worden, vooral in de vlucht (beiden zijn lichtbruin met een groot wit vleugelveld). De Nijlgans is te herkennen aan een stevige bouw, minder oranjebruin op het lichaam, een donker veld rond het oog en van dichtbij een vale rozerode snavel met donkere rand. Hij heeft verder een donkerbruine borstvlak en lange dof rozerode poten. De Nijlgans is doorgaans zwijgzaam, maar roept om een territorium te markeren. Mannetje met schorre of fluitende roep, het vrouwtje met een hoog *hur hur hur hur*.

Casarca

- *Tadorna ferruginea*

Algemene kenmerken en broedbiotoop:

De Casarca is een gansachtige eend die evenals de Bergeend in Afrika, Zuidoost-Europa en Azië voorkomt. Veder heeft de Casarca een natuurlijk broedareaal in Noordwest-Europa. De meer recente waarnemingen van Casarca's in de vrije natuur in West-Europa worden aan ontsnapte/verwilderde vogels toegeschreven. Het eerste broedgeval in Nederland dateert van 1969. Tegen het eind van de 20ste eeuw broedden hier jaarlijks zo'n vijf tot twintig paren. De Casarca komt in Azië nog veel in het wild voor, van Turkije tot in Zuidoost-Azië. Het is een algemene broedvogel langs zoutmeren, waar hij vaak ver van het water nestelt. Casarca's zijn vooral in de winter ook in Egypte en Soedan te vinden in de omgeving van het Nijldal. Omvangrijke broedpopulaties bevinden zich in Turkije, Zuid-Rusland, Irak en Iran. Alle *Tadorna*-soorten zijn holenbroeder en ook Casarcavrouwtjes zoeken een holte om eieren te leggen en deze uit te broeden. Dat kan een aardhol zijn, een boomholte of een nis in een rotswand. Het legsel telt acht tot twaalf eieren, die bijna een

maand moeten worden bebroed, voordat ze uitkomen. Het geslacht *Tadorna* telt nog zes andere soorten, waarvan de Bergeend (*T. tadorna*), die in Europa en Azië broedt het grootste areaal heeft.

Casarca. 📷 Dick Slaa

Herkennen: De Casarca heeft een fraai verenkleed. Het lijf van de vogel is overwegend oranjebruin wat niet verandert met de seizoenen. In het prachtkleed wordt bij het mannetje het intens diepe oranjebruin van borst, buik en rug door een opvallende zwarte halsband van de lichtere kop gescheiden. Die verdwijnt echter weer in het eclipskleed. Bij de mannetjes is de hele kop roomkleurig. Het zwarte oog tekent zich scherp af. Ook de snavel en poten zijn zwart. Naast de groene spiegel is een deels wit vleugelvlek zichtbaar. Kenmerkend voor het Casarcavrouwtje is het witte gelaat. Casarca's vliegen krachtig, rechtlijnig en vrij snel meestal in paren. De zwart-witte vleugeltekening is in de vlucht kenmerkend, verder valt de lichtere kop t.o.v. de romp op. De roep is nasaal en blaffend, in de vlucht een luid *agh*.

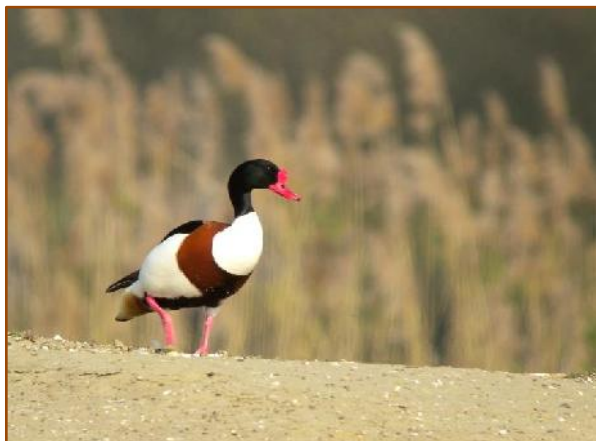
Bergeend

- *Tadorna tadorna*

Algemene kenmerken en broedbiotoop:

De Bergeend lijkt in algemene trekken, onder meer door zijn gevulde lichaam, tamelijk veel op een gans. Hij heeft lange, spitse vleugels en een relatief dunne hals. Zijn opvallendste kenmerk is echter het bonte verenkleed: wit met enkele brede, kleurige banden. Bergeenden komen vrij algemeen voor langs de West-Europese kusten, bij ons vooral in het Wadden- en Deltagebied. De Bergeend is vooral een kustbewoner, die zich graag ophoudt in ondiep, zilt of brak water zoals

de Waddenzee, mondingen van getijderivieren, lagunes en zoutpannen. Ze komen echter ook op zoet water voor, bijvoorbeeld op het IJsselmeer en langs de grote rivieren. In de laatste decennia zijn ze ook steeds vaker in het binnenland gaan broeden. De Bergeend broedt in een vrij groot gebied langs de Atlantische kusten van Europa alsook op diverse plaatsen langs de Middellandse Zee en ook in Azië. Ze overwinteren ongeveer in diezelfde gebieden, maar een deel trekt in de herfst zuidwaarts weg.

Bergeend. 📷 *Dick Slaa*

In Nederland kan je het hele jaar door Bergeenden zien, vooral langs de kust, maar in broedtijd ook geregeld in het binnenland. Na de baltstijd legt het zojuist gevormde broedpaar beslag op een territorium, dat vervolgens fel wordt verdedigd tegen soortgenoten. Het nest wordt aangelegd in een natuurlijke holte; meestal nemen

Bergeenden hun intrek in een verlaten konijnenhol. Tussen april en juli legt het vrouwtje acht tot vijftien roomwitte eieren, die zij op haar eentje uitbroedt in ongeveer 30 dagen terwijl het mannetje de wacht houdt bij de ingang van het hol en iedere indringer wegjaagt.

Herkennen: Het verenkleed van de Bergeend kenmerkt zich door zijn mooie kleuren: zwart voor de kop, de bovenhals en de slagpennen, wit voor de onderhals en de flanken, roodbruin voor een band rond borst en rug, lichtbruin voor de onderstaart en roze voor de poten met hun grote zwemvliezen. De felrode snavel draagt bij het mannetje een knobbelige uitwas van dezelfde kleur. Tijdens de rui tonen adulte vogels valser dan normaal. De Bergeend ruit alle slagpennen tegelijk, zodat ze een poosje niet kunnen vliegen. Tijdens de vlucht zijn de zwarte vleugelpunten en staartpunt duidelijk te zien. De Bergeend toont in de vlucht zwaar en vliegt met zware vleugelslag. De mannetjes zijn meestal zwijgzaam of maken muzikaal klinkende fluittonen. De roep van het vrouwtje is lager en grommender: *ark-ark-ark*.

Dick Slaa

Bronvermelding:

Vogeldeterminatie - Keith Vinicombe, Alain Harris en Laurel Tucker.

Handboek vogels van Nederland - Luc Hoogenstein en Ger Meesters.

ANWB vogelgids van Europa - Lars Svensson.

Vogels van Europa - Editions Atlas.

Grote (links) en Kleine Canadese Gans. De hoekige vorm van de kop en korte snavel van de Kleine Canadese Gans vallen hier duidelijk op.

*Van links naar rechts:
Zwartbuikrotgans,
Witbuikrotgans en
Zwarte Rotgans.*

Bij de Witbuikrotgans valt het grote contrast op de overgang hals en buik/rug op. Naast de hoeveelheid wit op de flank is de grote halsvlek bij de Zwarte Rotgans een goed kenmerk.

Soort	Typering	Verenkleed	Poten	Kop/snavel
Grote Canadese Gans 80-105 cm	Standvogel Laaggelegen wet-lands	Bruine rug/zwarte hals witte buik	Donkergrijze poten	Zwarte kop en hals Keel en wangen wit
Kleine Canadese Gans 60-70 cm	Dwaalgast Broedvogel Canada	Grijsbruine rug/zwarte hals/witte buik	Donkergrijze poten	Korte hals/Hoekige kop Kleine driehoekige snavel
Brandgans 58-70 cm	Wintergast 11-3 Trekvogel	Grijze rug/grijswitte buik Lange zwarte hals	Grijze poten	Roomwit ge- laat/zwarte teugel/ kleine snavel
(Zwartbuik)rotgans 55-62 cm	Wintergast 10-5 Kustvogel	Donkere rug en buik/zwarte hals en borst/witte anaalstreek	Grijze poten	Zwarte kop met witte halsvlek
Witbuikrotgans 55-62 cm	Dwaal- gast/Broedvogel Groenland- Spitsbergen	Sterk contrast zwarte borst en grijs witte buik	Grijze poten	Zwarte kop met witte halsvlek
Zwarte Rotgans 55-62 cm	Dwaal- gast/broedvogel Alaska-Canada	Grijszwarte rug en buik Zuiver wit flankveld	Grijze poter	Zwarte kop met opval- lende brede halsvlek
Roodhalsgans 54-60 cm	Dwaalgast 10-05 Broedvogel Siberië	Zwarte rug en buik/witte flankstreep/ borst roodbruin	Donkere poten	Zwarte kop met witte tekening/steenrode wang
Nijlgans 63-73 cm	Verwilderde Afrikaan- se broedvogel	Roestbruine bovendel- en Beige borst en buik	Roze poten	Beige kop en hals/geel oog in bruin masker/ roze snavel
Casarca 58-70 cm	Dwaalgast Verwilderde siervogel	Romp oranjebruin Groene spiegel/wit vleugeldek	Zwarte poten	Roomkleurige kop/ zwart oog/ zwarte snavel
Bergeend 55-65 cm	Broedvogel Kustbewoner	Zwart-wit/roodbruine borstband	Licht roze poten	Zwarte kop/felrode snavel

2018: het jaar van de Huiszwaluw

ook in Uden en omgeving!

Zoals ieder jaar roepen Vogelbescherming Nederland en Sovon een vogelsoort uit tot 'soort van het jaar'. Vaak soorten waar bedreigingen op de loer liggen of waarvan de broedvogelstand opmerkelijk gedaald is. Door deze vogelsoort in het zonnetje, nee beter gezegd, in de spotlights te plaatsen genereren de organisaties extra aandacht en kansen voor meer onderzoek en hoognodige bescherming. Vorig jaar was dat bijvoorbeeld de Koekoek en op pagina 11 van dit Bruujssel kun je lezen of die extra aandacht en onderzoek ook tot resultaten heeft geleid. Voor 2018 is de keuze van Vogelbescherming en Sovon op de Huiszwaluw gevallen en laat dat nu net een soort zijn die ook binnen Vogelwacht Uden al jarenlang op warme aandacht kan rekenen.

Zwaluwenwerkgroep

Vogelwacht Uden kent al jarenlang een zeer actieve groep vrijwilligers die zich verenigd heeft in de Zwaluwenwerkgroep. Deze is ontstaan na de oprichting van de kunstmatige oeverzwaluwwallen bij Hemelrijk en de Kleuter en richtte zich in eerste instantie ook vooral op Oeverzwaluwen. Tegenwoordig besteden we behalve aan de Oeverzwaluw zeker zoveel aandacht aan Huiszwaluwen die in onze omgeving gelukkig nog in verschillende kolonies te vinden zijn. In een verleden bouwde de Huiszwaluw zijn komvormige nestst tegen rotswanden: kliffen en berghellingen vormden de natuurlijke omgeving.

Met het toenemen van bebouwing wisten de Huiszwaluwen ook onze huizen en gebouwen te vinden, een cultuurvolger bij uitstek dus. In onze omgeving zijn huiszwaluwnesten in vrijwel ieder dorp te vinden en soms ook in kolonies in het buitengebied. Opvallend genoeg zijn op dit moment in de bebouwde kom van zowel Uden als Veghel geen Huiszwaluwen te vinden. Dat er een zekere rivaliteit, ook binnen de Vogelwacht!, tussen deze plaatsen is, is me niet ontgaan. De slag om de eerste broedende Slechtvalk is beslist in het voordeel van Veghel, wellicht dat het lokken van

het eerste paartje broedende Huiszwaluwen de een leuke nieuwe uitdaging vormt.

Landelijke trend

Ondanks dat er al jarenlang op grote schaal broedvogelonderzoek gedaan wordt, is van de Huiszwaluw geen duidelijke landelijke trend beschikbaar. Geschat wordt dat in 1968 in Nederland zo'n 300.000 broedparen waren, nu nog maar 100.000: een zeer verontrustende afname. Maar de vraag is of de dalende trend niet al veel eerder is ingezet. Hoogleraar Theunis Piersma heeft zich hierin verdiept en kwam in literatuur van voor 1968 interessante aanwijzingen tegen dat de huiszwaluwpopulatie in het verleden wellicht nog veel groter is geweest. Zo ontdekte hij in de literatuur beschrijvingen van de Engelse provincie Suffolk waarover een landarbeider stelde dat wel ieder huis daar een paartje Huiszwaluwen onderdak bood. Nu is het er misschien eentje per 100.000 huizen. De conclusie van Theunis is dan ook: "de Huiszwaluw is n t niet uitgestorven; we zijn misschien wel 99 procent kwijtgeraakt zonder dat het ons opviel." Zo vertelde hij eind november 2017 op de Sovondag in Ede.

Tegenwoordig bouwt de Huiszwaluw zijn nestkommen vooral onder lichte overstekken van huizen. 📷 Marc Gottenbos

Oorzaak van de achteruitgang

Hoewel de oorzaken van de achteruitgang divers zijn, weet Theunis Piersma wel de belangrijkste te noemen. Met de voedseltekorten tijdens de jaren '40 in het achterhoofd werd na de Tweede Wereldoorlog de landbouwproductie snel opgedreven. Hierdoor kwamen akkers en weilanden aan een mestinfuus te liggen en het is de vraag of Nederland nog in staat is zichzelf te voeden als de import zou wegvallen. Een ongezonde bodem heeft insecten, waar de zwaluwen van afhankelijk zijn, weinig te bieden. Uit vergelijking van onderzoeken en oude herinneringen blijkt dat we bijna al onze insecten kwijt zijn. Met desastreuze gevolgen voor de Huiszwaluw. Daarnaast is soms op lokale schaal sprake van een tekort aan geschikt nestmateriaal (leem/klei) of verstoring door verwijdering van nesten.

Trend in ons werkgebied

In het buitengebied en in de kleinere dorpen rond Uden en Veghel is de Huiszwaluw wel te vinden, belangrijke bolwerken zijn bijvoorbeeld Vorstenbosch en Zijtaart. Maar ook in de dorpen Zeeland, Nistelrode, Odiliapeel en Heeswijk-Dinther huizen nog flinke kolonies. In een aantal plaatsen wordt door leden van de Zwaluwenwerkgroep de ontwikkeling van de huiszwaluwstand sinds 2014 goed bijgehouden. Van andere plaatsen ontvangen we slechts sporadisch of onvolledige gegevens. In onderstaande tabel zijn dan ook alleen de

gegevens opgenomen van plaatsen die volledig zijn onderzocht in beide jaren.

Plaats	2014	2017
Uden (buitengebied)	28	30
Loosbroek	4	18
Vorstenbosch	64	76
Heeswijk-Dinther	38	64
Zijtaart	10	25
Totaal	144	213

Gezien de ontwikkeling in het totale aantal lijkt de Huiszwaluw het in onze omgeving ondanks de enorme afname van insecten nog niet zo slecht te doen. Wel zien we gedurende die jaren wel verschuivingen van kolonies. Waar bijvoorbeeld in het 2014 nog het gros van de Heeswijk-Dintherse Huiszwaluwen kolonies bouwden in de oudere wijken van Dinther en Heeswijk, zien we nu vooral enkele grote kolonies in het buitengebied ontstaan. En dan met name in de wat vochtige gebieden rond de Leijgraaf en de Aa.

Als er in de omgeving geen goede klei aanwezig is kunnen nesten voortijdig van de gevel vallen. 📷 Marc Gottenbos

Acties voor de Huiszwaluw

2014 was voor de Zwaluwenwerkgroep het eerste jaar waarin op grote schaal actie gevoerd werd voor deze soort. We hebben dat jaar vooral ingezet op het bewust maken van bewoners over

wat voor een bijzondere vogels ze onderdak boden. In de hele omgeving werden nesten opgespoord (275!) en aan de bewoners werd de brochure 'Verwelkom eens een Huiszwaluw en geniet van 5.000.000 muggen minder' aangeboden. Want als je de mensen daarnaar vraagt: heb je liever een Huiszwaluw of vijf miljoen muggen in je tuin?, dan laat het antwoord zich makkelijk raden. Per bewoond huiszwaluwnest ontvingen de bewoners ook nog een loterijlot waarmee aan het einde van het broedseizoen leuke prijzen te winnen waren. Dus gevels geschikt, bewoners enthousiast, Huiszwaluwen welkom, wat wil je nog meer. We ontvingen echter ook berichten dat er regelmatig nesten van gevels vielen (droogte, slechte klei?) en de jongen dood op de stoep gevonden werden. Ook waren er bewoners die op zich niet zo'n probleem hadden met de zwaluwen, maar ze toch liever op een andere plek zagen nestelen dan recht boven het raam.

Met zowel een brochure als een flyer werd in 2014 en 2016 de Huiszwaluw onder de aandacht van het publiek gebracht.

Tijd voor een nieuwe actie dus en het plan werd gemaakt om zelf kunstnesten voor Huiszwaluwen te gaan fabriceren. Na wat testen en prototypes werden in 2016 de eerste kunstnesten uitgezet en

vooral in 2017 op grote schaal in Vorstenbosch en Zijtaart geplaatst. Vrijwilligers stopten in de buurt van kolonies bij mensen met een geschikte overstek een flyer in de bus om ze te wijzen op de mogelijkheid om via de Zwaluwenwerkgroep een gratis kunstnest te laten plaatsen. En ook daar kregen we weer tal van positieve reacties op.

Door de Zwaluwenwerkgroep zijn inmiddels al vele tientallen kunstnesten gemaakt.

Plaatsen van tillen

Het is ons niet ontgaan dat her en der in Nederland (Keldonk!) tillen geplaatst werden om Huiszwaluwen de mogelijkheid te bieden een kolonie te vormen. Ten opzichte van de kunstnesten die tegen gevels geplaatst worden (waar we soms een bezetting van ruim 80% hebben) valt de bezetting van die tillen tot nu toe tegen (10-15%). En gezien de hoge kosten van een paar duizend euro per til ten opzichte van een paar euro per kunstnest tegen een gevel, hebben de tegen gevels geplaatste kunstnesten absoluut mijn voorkeur. Chris van Lieshout merkte tijdens zijn activiteiten als coördinator van het Erven Plusproject dat er bij sommige boeren wel veel animo was om een dergelijke til op het erf te plaatsen. Via Brabants Landschap wist hij subsidie te regelen voor een drietal tillen in Uden en Odiliapeel. Alle drie op locaties waar al een Huiszwaluwkolonie aanwezig is en waar boeren bereid zijn te investeren in het verbeteren van het biotoop. Want met alleen het aanbieden van nestgelegenheid in een woestijn van Engels Raaigras is een Huiszwaluw natuurlijk

niet geholpen. Zowel de ouders als de jongen moeten ook iets te eten hebben!
Afgelopen winter hebben de leden van de Zwaluwenwerkgroep weer tientallen kunstnesten gemaakt voor zowel de tillen als voor gevels bij particulieren. Die zullen later dit voorjaar vooral in Vorstenbosch en Zijtaart geplaatst worden. Hans van den Heuvel timmerde de tillen in elkaar en in februari en maart werden deze bij de boeren ge-

plaatst. Momenteel wordt nog gewerkt aan informatiepanelen en een geluidsinstallatie. Met het afspelen van huiszwaluwroepjes bij de tillen is de kans op succes groter. Dit geluid hoeft maar tijdelijk afgespeeld te worden. De officiële onthulling van de tillen zal op een later moment plaats vinden, liefst als de eerste bewoners van het bouwwerk daarbij ook aanwezig kunnen zijn.

Mignon van den Wittenboer

Dankzij de perfecte voorbereiding door Chris en Hans bleek het plaatsen van de tillen een peuleschil.

📷 Martien van Dooren

Algemene info

Vogelwacht Uden e.o. (en omgeving) is een zelfstandige vereniging die zich actief inzet voor alle, in de vrije natuur, levende vogels.

De belangrijkste doelstellingen zijn:

- Directe bescherming van vogels en hun biotoop;
- Het behouden en creëren van nestgelegenheid;
- Belangstelling kweken voor vogels bij een groot publiek;
- Deelname aan landelijke en provinciale activiteiten met betrekking tot vogelstudie en inventarisatie.

Om de doelstellingen te realiseren worden tal van activiteiten georganiseerd, waaronder:

- Publiekswandelingen zowel in het Udenese Maashorstgebied als de omliggende dorpen;
- Excursies naar waardevolle natuurgebieden in Nederland en ook daarbuiten;
- Film- en dia-avonden in het eigen clubgebouw, de Groenhoeve;
- Vogelcursussen voor leden en niet-leden;
- Houden van lezingen voor scholen, verenigingen en instanties;
- Geven van voorlichting op tentoonstellingen en open zondagen;
- Verzorgen van publicaties in diverse media en tijdschriften.

Naast de hierboven genoemde educatieve middelen verleent Vogelwacht Uden ook daadwerkelijke hulp aan de vogels door middel van:

- Het plaatsen en onderhouden van nestkasten (zang-, stootvogels en uilen);
- Herstel en beheer van kleinschalige natuurgebieden in Uden en omgeving;
- Beheer en onderhoud van de kunstmatige oeverzwaluwenwand op het Recreatiepark Hemelrijk;
- Het plaatsen van nestbeschermers voor weidevogels;
- Wintervoeding aan vogels in nood (in geval van strenge en langdurige vorst).

Andere activiteiten van de Vogelwacht zijn:

- Het inventariseren van diverse (broed)vogelsoorten in het Maashorstgebied;
- Het opstellen van beleidsplannen en aanbevelingen ten aanzien van Gemeentes en Overheden om zo doende voor de belangen van de natuur en in het bijzonder de vogels op te komen;
- Ten behoeve van Vogelwacht Uden, IVN-Uden en de Kinderboerderij het exploiteren en onderhouden van het gezamenlijke onderkomen, de Groenhoeve;
- Het plaatsen van schuil- en observatiehutten;
- In samenwerking met het IVN-Uden actief deelnemen aan Stichting Vrijwillig Landschapsbeheer Uden (SVLU). Het behouden en herstellen van kleine landschapselementen in Uden en omgeving;
- Het samenstellen en uitgeven van een eigen verenigingsblad 'Het Bruuijsel'.

Vogelwacht Uden werkt samen met provinciale en landelijke organisaties op het gebied van:

- Inventarisaties, waaronder het Broedvogel Monitoring Project (BMP), wintervogeltellingen en de Vogeltrek-teldag in de Maashorst;
- Het ringen en registreren van o.a. stootvogels, Kerkuilen en zangvogels;
- Controle op de naleving van de (nieuwe) Vogelwet.

Wilt u actief meedoen of een financiële bijdrage geven?

- De jaarcontributie bedraagt € 14,- per persoon;
- Gezinsleden betalen € 6,- ;
- Het éénmalig inschrijfgeld bedraagt € 2,50;
- Per adres ontvangt men vier keer per jaar ons clubblad 'Het Bruuijsel'.

Voor inlichtingen en lidmaatschap:

- Secretariaat: José Escher,
Kruisstraat 13, 5388 CH Nistelrode. ☎ 0412-650180
of E-mail: secretariaat@vogelwachtuden.nl

Website Vogelwacht Uden
www.vogelwachtuden.nl

Clubgebouw: De Groenhoeve, Artillerieweg 3, Uden (bij Kinderboerderij). ☎ 0413-250047.

Vogelwacht Winkel

de lente begint

Een nieuwe lente, een nieuw geluid. Wij kunnen u helpen optimaal te genieten van dit mooie jaargetijde. Hier vindt u een kleine selectie. Ziet u iets niet neem dan gerust contact op met de winkel: winkel@vogelwachtuden.nl of kijk op de website voor een uitgebreider overzicht www.vogelwachtuden.nl

ANWB Vogelgids van Europa

De klassieker voor het herkennen van vogels. Deze gids mag in uw boekenkast niet ontbreken. Alle Europese vogels staan erin. In de tekeningen staat aangegeven waar u voor de herkenning op moet letten. Ledenprijs € 27,50 (elders € 32,99)

Steltlopers van Europa

Is het eerste en meest complete Nederlandstalige handboek dat alle 82 Europese steltlopers beschrijft incl. dwaalgasten. Het boek bevat ruim 600 schitterende detailfoto's, complete soortbeschrijvingen waarbij de soorten met elkaar vergeleken worden, vliegbeelden, silhouetten en vogelgeluiden.

Ledenprijs € 40,- (op bestelling, elders € 44,95)

Veldgids Diersporen

Het standaardwerk over diersporen! Geschreven door dé Nederlandse deskundige (en Vogelwachtlid!) Annemarie van Diepenbeek. Beschrijft sporen van de zoogdieren, vogels, amfibieën en reptielen van West-Europa. Ledenprijs € 27,00 (op bestelling, elders € 34,95)

Gasten van Bijenhôtels

Dit boekwerk beschrijft in detail hoe je een bijenhotel kunt maken. Ook beschrijft het uitvoerig welke 'gasten' er in komen logeren. Diverse soorten bijen en graafwespen bouwen er hun nestjes in, en daar komen weer verschillende roofdieren en parasieten op af. Dit levert vele uren kijkplezier op, en dat in eigen tuin! Prijs op aanvraag.

Wist u dat:

U altijd boeken kunt bestellen bij de winkel. Bijvoorbeeld van uw vakantiebestemming, over fotografie of speciale vogelsoorten.

Tip!

De winkel staat open voor suggesties van leden over artikelen, die in het assortiment opgenomen kunnen worden.

De Vogelwachtwinkel bevindt zich fysiek bij:

Koos Doorten

Kruisstraat 13, 5388 CH Nistelrode

Telefoon: 0412-650180

Foto Rooijmans

www.fotorooijmans.nl

Markt 10 - 6021CD - Budel
tel. 0495-494890
h.rooijmans1@chello.nl

Al vele jaren zijn wij het adres voor Swarovski verrekijkers, Spottingscopes en toebehoren.

Met gedegen advies en eindeloos geduld staan we u terzijde in uw keuze voor het juiste Swarovski produkt.

Een produkt dat beschouwd mag worden als de "Rolls Royce" onder de optiek. De "EL-serie" bijvoorbeeld wordt op 140 punten op kwaliteit gecontroleerd. Daardoor ontstaat een produkt waarop met een gerust hart 30 jaar garantie wordt gegeven (10 jaar bij spotting scopes)

SWAROVSKI OPTIK DIGISCOPING

Dankzij de DCA, DCB en TLS800 gaat voor u de fascinerende wereld van SUPER-TELE-FOTOGRAFIE open.

Met gemak haalt u uw moeizaam te benaderen object 40,..50,..60 maal dichterbij. Vogels en wild fotograferen was nog nooit zo gemakkelijk.

Met 30 jaar ervaring in fotografie kunnen wij u uiteraard een schat aan informatie en adviezen verstrekken, waardoor goede resultaten meteen haalbaar zijn.

Het assortiment van Swarovski omvat meer dan 25 kijkers en telescopen.

Zoekt u een bepaald boek over vogels, vraag het ons!

Daarnaast een zeer uitgebreide algemene voorraad van 1.500.000 boeken met specialisatie op het gebied van natuur, oude zeldzame boeken, Nederlandse streekgeschiedenis, antieke prenten, plaatjesalbums, ansichtkaarten, schoolplaten en strips.

antiquariaat

VAN HOORN

IN- EN VERKOOP VAN BOEKEN,
PRENTEN EN PRENTBRIEFKAARTEN

Houtstraat 35, 6511 JK Nijmegen

☎ 024-3223772 ✉ van-hoorn@hetnet.nl

www.antiquariaatvanhoorn.nl

Bent u ook zo geboeid?

STOP met roofvogels en uilen in gevangenschap!

Logo:

Logos at the bottom:

HONDEN & KATTEN SPECIAALZAAK UDEN

Gratis bezorgservice in Uden, Oss, Veghel, Nijmegen, Wijchen en omgeving!

Onder andere in ons assortiment:

20 kg Senior krokant:	€ 34,00
20 kg Krokante brok:	€ 25,30
20 kg Superieur Kip & Rijst (Premium):	€ 31,50
20 kg Superieur Puppy brokjes:	€ 40,75
15 kg Superieur Lam & Rijst (hypoallergeen):	€ 27,75
20 kg Sensitive No Grain (hypoallergeen):	€ 43,30
10 kg 6-Mix kattenbrokjes:	€ 19,90

en vele andere soorten; ook alles in 10 kg verpakkingen

U bent ook van harte welkom in onze winkel:

Honden & Katten Speciaalzaak 4FEEDT
Volkelseweg 26 - 5405 NA Uden

**premium honden en katten voeders,
ZO'N KWALITEIT; ZO VOORDELIG !!**

Meer informatie en **VOORDELIG** online-shoppen (> 1.000 artikelen):
www.4feedt.nl Of vraag een folder aan: 0413-266 398

Ideeën nodig voor in en om het huis?

Kom eens kijken en vraag advies én alles voor een voordelige prijs

 OOK VOOR TUINONTWERP, AANLEG EN ONDERHOUD

U zoekt een goede hovenier?

Die zijn vak verstaat en kennis van zaken heeft?

Laten we kennismaken!

Kijk ook eens op onze site.

GOORKENSWEG 1 - 5405 BV UDEN - 0413- 26 10 78 - INFO@DEKLEUTER.NL - WWW.DEKLEUTER.NL

Voor boeken en tijdschriften gaat u naar:

Boekhandel Bert van der Heijden

Mondriaanplein 12, 5401 HX UDEN
 Telefoon: 0413-260907
Internet: www.libris.nl
E-mail: bertheijden@libris.nl

Bolk & De Bekker
ACCOUNTANTS ADVISEURS

Ons team van bedrijfsadviseurs staat voor u klaar!

Kwaliteit, Vertrouwen & Betrokkenheid

Velmolenweg 50 5404 LD Uden 0413-268343 uden@bolkendebekker.nl	Saffierborch 26 5241 LN Rosmalen 073-6422695 rosmalen@bolkendebekker.nl
---	--

www.bolkendebekker.nl

Hans Koster
NatuurFotografie

| Workshops | Cursussen | Reizen |
| Excursies | Lezingen |
| Foto op maat |

info@hknatuurfotografie.nl
06-53305526

www.hknatuurfotografie.nl

Thuis in wonen

Atriensis B.V.
Zernikestraat 17
Postbus 842
5600 AV Eindhoven
Telefoon: 040-2367859
Fax: 040-2364278

E-mail: info@atriensis.nl
Webite: www.atriensis.nl

Th. Peters Machinale Timmerwerken

Het juiste adres voor kozijnen en trappen

Eisenhowerweg 22
5466 AC VEGHEL
Tel.: 0413-377744
Fax: 0413-354755

*Wij bieden u
met zekerheid
het beste
rundvlees uit
Nederland*

**FRANS KNOBBOUT
SLAGER**

Drossaard 12, 5403 ET Uden
tel. 0413-267354
www.knobbboutslager.nl

foto de vakman
Uden - Wijchen

**Echte foto speciaalzaak met
internet prijzen**

Marktstraat 10 - Uden
Telefoon: 0413-263695
E-mail: verkoop@fotodevakman.nl

**Deskundig
advies
lage
prijzen**

www.fotodevakman.nl
voor wie goedkoop een camera wil kopen....

- **Loonbedrijf**
- **Transport**
- **Opzetstation**

Duifhuizerweg 8
5406 TB Uden
Tel 0413 363785
Fax 0413 342047
info@kanters-bedrijven.nl
www.kanters-bedrijven.nl

wim de wilt
tweewielers

Tweewielers Wim de Wilt v.o.f.
Kerkstraat 4, 5401 BE UDEN

Telefoon: 0413-262620
Telefax: 0413-255560
E-mail:
tweewielerswimdewilt@gmail.com

snijders metaal

IJZERWAREN
GEREEDSCHAPPEN
METALEN

Kapelstraat 1
5401 EC UDEN
Tel. 0413-262780

de Bruin verzekeringen

Een vertrouwd adres
voor al uw verzekeringen

Velmolenweg 87, Uden • Telefoon: (0413) 330999
E-mail: info@debruin.nl • Internet: www.debruin.nl

HONDEN WASSERETTE IN ZEELAND

UNIEK IN DEZE REGIO!
DE HONDENWASSERETTE, DE PERFECTE
OPLOSSING VOOR IEDERE HONDENBEZITTER.
UW HOND WASSEN MET SHAMPOO,
ANTIVLOEDEN/TEKEN BEHANDELING EN
DAARNA DROOGFÖHNEN.
ALLES IN ÉÉN MOEITE EN GEEN ROMMEL
EN NATTIGHEID IN UW BADKAMER.
U KUNT 7 DAGEN PER WEEK TERECHT.

WILLEMSSEN
TUIN- EN PARKMACHINES
TANKSTATION
HONDENWASSERETTE

Kerkstraat 117
5411 CK Zeeland Nbr
Tel (0486) 45 21 15 www.tonnywillemsen.nl

WILLEMSSEN
TUIN- EN PARKMACHINES
TANKSTATION
HONDENWASSERETTE

Kerkstraat 117 - 5411 CK Zeeland Nbr - Tel (0486) 45 21 15 - www.tonnywillemsen.nl

- Verkoop van tuin- en parkmachines
 - Tuingeredschap
 - Berekening benodigheden
 - Reparatie van tuin- en parkmachines
 - Slijpen van houtbewerking-gereedschap,
 - Veetondeuses scharen, messen, etc.
 - Levering en verkoop Shell/campinggas
 - Levering en verkoop petroleum/gasolie
 - 24uur Tamoil tankservice
- Altijd tanken via de betaalautomaat met 'n
bank/giro- of andere betaalkaart

Graag tot ziens!

Openingstijden: Ma gesloten | Di t/m Do 8.00 - 18.00 uur | Vrij 8.00 - 20.00 uur | Za 9.00 - 16.00 uur

Hallo **JUMBO**

**"DE BESTE SUPERMARKT
VAN BRABANT"**

Jumbo, Roland de Laak

Drossaard 14-18

5403 ET UDEN

Telefoon: 0413-267837

COCK ULAND

de fietsenwinkel

Drossaard 47

5403 ES Uden

Tel. 0413-267088

**Hans van den Heuvel
Machinale Timmerwerken**

*Voor al uw binnen- en
buitendeuren*

Leurke 2A

5427 EE BOEKEL

Tel.: 0492-323861

Fax: 0492-324013

Website: www.heuveldeur.nl

**Kom kijken,
ontdekken én spelen**

Kinderboerderij Uden

**Artillerieweg 3, 5403 PB Uden
tel: 0413 - 250047**

Open: ma-vrij vanaf 10.00 uur

za en zo vanaf 13.00 uur

Sluiting: zomer 17.00 uur

winter 16.30 uur

www.kinderboerderij-uden.nl

Graphiset bv is een modern grafimedia bedrijf met een fullservice dienstverlening. Met meer dan 50 innovatieve, creatieve en kwaliteitsgedreven medewerkers voorzien wij in de communicatie-behoefte van ondernemingen variërend van MKB tot multinational.

ADVIES

Graphiset biedt u niet alleen een breed scala aan hoogtechnologische oplossingen, maar kan ook van dienst zijn met professioneel advies.

DRUKWERK

Naast de toepassing van moderne communicatie-technologieën, speelt drukwerk nog steeds een cruciale rol. Graphiset is al 30 jaar actief met het realiseren van offset en digitaal drukwerk.

ETIKETTEN

Met etiketten-op-rol bieden wij u unieke mogelijkheden. Denk aan etiketten op maat voor speciale reclamedoeleinden, productetiketten voor diverse branches. Van één tot en met full colour, in ieder gewenst formaat!

INTERNET

Ook voor uw onderneming is een website onmisbaar! Als presentatiemedium of als verkoopinstrument. Onze specialisten zijn u graag van dienst met de ontwikkeling van een fraaie, efficiënte website die eenvoudig is te vinden en te gebruiken.

Graphiset bv • Frontstraat 2b, 5405 PB Uden • T (0413) 264 293 • info@graphiset.nl • www.graphiset.nl

